

Interpretacija i značenje bajke "Snjeguljica"

Turčinović, Lana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:119071>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LANA TURČINOVIĆ
INTERPRETACIJA I ZNAČENJE BAJKE „SNJEGULJICA“
Završni rad

Pula, svibanj, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LANA TURČINOVIĆ
INTERPRETACIJA I ZNAČENJE BAJKE „SNJEGULJICA“
Završni rad

JMBAG: 0303045008

Studijski smjer: stručni studij predškolskog odgoja

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Predmet: Dječja književnost

Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, svibanj, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, _____, _____ godine

Student

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD

„Jednom davno, u dalekom kraljevstvu...“ – dovoljno je ovih nekoliko riječi da napustimo prostor i vrijeme realnog svijeta i uđemo u čaroban svijet bajki. Svijet bajki je svijet u kojem je sve moguće, tamo žive princeze, vile, zmajevi, patuljci i vještice. Uvijek se zna tko je dobar a tko loš, dobrota na kraju uvijek pobjeđuje te završavaju sretno. Bajke su ujedno i djetetov prvi dodir s književnošću. One djetetu šalju snažne moralne poruke, proširuju vidike, ulijevaju nadu i usmjeravaju na razmišljanje o temeljnim ljudskim vrijednostima.

Bajke su jedinstvene kao umjetnička djela koja su djetetu posebno bliska i pojmlija kao niti jedan drugi vid umjetnosti riječi. One uvode dijete u svijet u kojem je sve moguće. (Težak i Težak, 1997). Značenje pojedine bajke bit će različito za svako dijete, ali i za istu osobu u različitim razdobljima njezina života. Kako dijete raste, mijenja se njegova percepcija i doživljaj bajke, a time se razlikuje i način na koji ona utječe na djetetovu osobnost, um i život. Ovaj će se rad baviti bajkom kao književnom vrstom, njezinom ulogom u dječjem životu i predškolskoj ustanovi, interpretaciji i dubinskom značenju. Prikazuju se pitanja i problematika vezana uz bajku općenito i njezini učinci na dubinu ljudske psihe.

Tema ovog završnog rada je interpretacija bajke „Snjeguljica“ koja je jedna od najpoznatijih bajki braće Grimm. Prikazuje se sadržaj i radnja ove bajke te usporedba bajke „Snjeguljica“ braće Grimm s ekraniziranom verzijom Walta Disneya. Najviše je istaknuta interpretacija temeljena na tumačenjima Carla Gustava Junga te simbolična interpretacija bazirana na tumačenjima Brune Bettelheima i Marca Girarda, s naglaskom na sličnostima i razlikama u njihovim analizama te bajke. Prikazana je analiza likova, simbola i vrijednosti koji se pojavljuju u ovoj bajci.

Cilj ovog završnog rada je istaknuti važnost dubinskog značenja bajke i utjecaja koji ona ima na dječju psihu. Analizom i interpretacijom bajke „Snjeguljica“ pruža se uvid u to koliko dubinsko značenje bajke pomaže psihičkom razvoju djeteta i njegovom napretku.

1. BAJKA

„Čudno, čarobno, fantastično, čudesno, fascinantno – to su atributi koji se najčešće upotrebljavaju kada se govori o bajkama.“ (Bertoša, 1997:31). Mislava Bertoša smatra kako su bajke neobične i iracionalne te kako se njihov svijet najpotpunije zahvaća neposrednim uvidom, intuicijom, bez mogućnosti argumentiranja i iscrpljenja. One nadilaze mogućnosti razuma i suprotstavljaju svakodnevnici jednu drugu stvarnost koja je manje teška te pruža optimistični pogled na svijet. Bajke djeci pružaju mogućnost uživanja u razne igre te ukazuju na razne mogućnosti rješavanja problema. (Bertoša, 1997). Bajke su priče u kojima junaci prolaze kroz razne opasnosti i kušnje kako bi došli do cilja. Poznate su po sukobu dobra i zla, nagradama i kaznama, čarobnim predmetima i likovima koji nas uvijek iznova očaravaju.

Riječ bajka dolazi od glagola „bajati“, što znači vraćati, čarati, ali i pripovijedati. U književnoj teoriji bajkom se smatraju književna djela u kojima se bez začuđenosti susreću zbiljski i nadnaravni svijet. Bajku smještamo u podvrstu priče, uz narodnu priču, umjetničku priču, mit, legendu, sagu i fantastičnu priču. Crnković smatra kako se bajka dijeli na narodnu i umjetničku, a kao najbitniju odrednicu ističe čudesnost. Ustvrdio je da se prijelazu iz jednog u drugi svijet, iz stvarnog u nadnaravni, nitko ne čudi. To znači da čudesno u bajci živi kao da je stvarno i daje joj osnovno obilježje. (Crnković, 1990). Upravo ti motivi čudesnog, nestvarnog i čarobnog razlikuju bajku od ostalih književnih vrsta i čine je „kraljicom priče“, kako je mnogi nazivaju.

O bajci su mnogi autori iznijeli svoja mišljenja, definicije i stajališta te je još uvijek aktualna tema. Pintarić smatra kako je bajka „jednostavna prozna vrsta prepoznatljiva po čudesnim pretvaranjima, jedinstvenom zbiljskom i nadnaravnom svijetu, ponavljanju radnje, prepoznatljivim likovima, sukobu dobra i zla, nagradi i kazni, postavljanju uvjeta i kušnji, odgađanju nagrade te čarobnim predmetima i čudesnim pretvaranjima“. (Pintarić 2008: 7).

Bajka se naziva „kraljicom priče“ (Pintarić, 2008) upravo jer potječe iz naroda, prenošena usmenom predajom iz generacije u generaciju. Bajke su pripovijedali putnici u svratištima i gostionicama (Vučić, 2006), ali i u krugu obitelji te se često smatra da je prva bajka smišljena i ispričana za vrijeme zimskih večeri u siromašnoj kolibici, kada se obitelj okupljala i pripovijedala o nekom boljem i ljepšem životu. Stoga ne čudi da dom, ognjište i obitelj često pronalaze svoje mjesto u samim bajkama. (Pintarić, 2008). Može se reći da su one baština cijeloga svijeta (Pintarić, 2008:1) jer postoje brojne inačice istih bajki u različitim kulturama, o čemu svjedoče i bajke braće Grimm.

Vladimir Anić u „Rječniku hrvatskog jezika“ piše da je bajka kratka poetska priča fantastična sadržaja; priča o nevjerojatnim doživljajima realnih bića i susreta s nerealnim bićima; svakojako pretjerana priča o nečemu, izmišljotina. (Anić, 1994). Ivo Zlatar tvrdi kako bajke, iako različite po tematici, motivima, tendenciji i osnovnom raspoloženju, imaju neke zajedničke crte. Uz zbiljske likove ljudi i životinja, javljaju se i natprirodna bića dobra i zla. Susreću se preobrazbe: zmije se pretvaraju u djevojke i obratno, žabe u kraljeviće, čarobnjaci u miševе i lavove; nema dugih opisa ni oznaka mjesta i vremena, likovi su jednodimenzionalni, a stil pričanja je jednostavan. (Zlatar, 2008). Dubravka i Stjepko Težak govore kako je bajka svaka priča u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim i nadnaravnim elementima te priča u kojoj je, baš kao u crtanom filmu, sve moguće. (Težak i Težak, 1997). Milivoj Solar smatra da je bajka „osobita književna vrsta u kojoj se čudesno i nadnaravno prepleće sa zbiljskim na takav način da između prirodnog i natprirodnog, stvarnog i izmišljenog, mogućeg i nemogućeg nema razdvajanja ni suprotnosti.“ (Solar, 2006:213).

Navedene definicije i tvrdnje prikazuju koliko se zapravo različiti autori i književno-povijesni teoretičari slažu oko činjenice da se bajka temelji na određenim motivima, kao što su: čudesnost, mašta, dobro i zlo. Svi se autori slažu da bajke imaju veliku vrijednost u psihičkom sazrijevanju djeteta. One mu pomažu u izgrađivanju moralnih vrijednosti, socijalizaciji, suočavanju sa strahovima, identifikaciji s junacima i vjeru da dobro i pravda uvijek pobjeđuju. Zapravo su u bajkama glavne teme slike moralnih ljudskih postupaka i razlučivanje dobra i zla. Kako u stvarnom životu razlikujemo dobre i loše postupke, tako u bajkama razlikujemo dobre i zle likove, što je vrlo važno kod same interpretacije djela. U njima

vrijedi načelo „svakome prema zaslugama“, a nagradu zaslužuju samo dobri likovi. Zlo se može predvidjeti, ali ne i izbjeći. Na primjer, dobra vila ne može ukloniti kletvu zle, već je samo ublažiti. Ako je lik dobar, onda će on u bajci biti nositelj moralne poruke – bit će lijep, mio, skroman i svojim će izgledom pokazivati dobrotu. Takve likove čeka teška muka, ali i nagrada pa se u tome obliku bajke približavaju i biblijskom gledištu. Međutim, ako je lik nositelj loših osobina, odnosno nositelj zla, onda će on biti ružan i nepristojan.

U svim bajkama postoji pokretač radnje, likovi ili situacije koji pokreću događaje. Općenito, nekim događajem narušena je harmonija, pravda, prirodni poredak, a cilj bajke je da se ona ponovno uspostavi. Pokretač je bilo koji događaj, situacija, problem koji nas izbacuje iz ravnoteže, narušava uobičajen stil života i od nas zahtijeva promjenu, drugačiji način razmišljanja i djelovanja. Događaji koji u bajci slijede nakon toga, pokazuju ispravan način djelovanja i povratak ravnoteže. Bajka ima još jednu osobinu, a to je nagrada koju junaci zaslužuju čineći dobra djela. To je djetetu kao čitatelju vrlo dobra pouka jer iz toga može naučiti da za svako djelo možemo biti kažnjeni, ali isto tako i nagrađeni, ovisno o samome ishodu i utjecaju na našu okolinu. Jedna od uobičajenih osobina bajke je pretvaranje i čaranje koje dopunjava samu napetost – hoće li se začarani lik izvući iz toga prokletstva ili neće. Začaranost će se ukinuti onda kada se ispuni vrijeme, uvjet ili najčešće, kada se pronađe i prepozna ljubav na vrlo udaljenom i nepoznatom mjestu. Osobinu zamjena likova u bajkama provode uglavnom zli karakteri koji žele doći do dobra koje njima nije namijenjeno. Najčešći je motiv ubojstvo dobre djevojke da bi na njezino mjesto došla zla, na primjer u bajci „Snjeguljica“. (Starčević-Vukajlović, 2017).

Bajka je jedna od najčarobnijih književnih vrsta koja će uvijek imati svoje obožavatelje i čitatelje. Iako je u današnje vrijeme sve manje prisutna u dječjim životima, ona zauzima posebno mjesto u djetinjstvu i pronalazi svoj put u brojna dječja srca u kojima ostaje i dugo nakon odrastanja. Bajka i njezine osobine su bezvremenske i smatraju se velikim blagom naše povijesti, a njihov izbor ovisi o našim potrebama i zrelosti te biramo one koje nas najviše privlače i zanimaju u danom trenutku.

2. BAJKA I DIJETE

Bajka je djetetov prvi doticaj s književnošću te zauzima posebno mjesto u njegovom djetinjstvu i prati ga na putu odrastanja. Djeca od malih nogu ulaze u svijet bajki te uživaju u njima, iako ih do svoje treće godine nisu sposobni u cijelosti pratiti. U dobi od treće do sedme godine, dijete je sposobno shvatiti cjelinu bajke i kratke priče. Do polaska u školu, bajke mu prije spavanja čitaju roditelji, djedovi, bake i odgojitelji. (Visinko, 2005). Kako će dijete doživjeti bajku uvelike zavisi od osobe koja mu je prenosi, bilo čitanjem ili prepričavanjem. Djeca trebaju bajke kako bi se lakše suočila i prevladala svoje strahove, sukobe i teškoće odrastanja, strah od napuštanja, samoće i beznađa ili niz sukoba u procesu sazrijevanja i integracije ličnosti kao, primjerice, onaj između nagona i razuma, mašte i realnosti. (Bettelheim, 2004).

Bajke jezikom mašte, fantazije i snova komuniciraju s djecom na svjesnom i podsvjesnom nivou, pružaju im nadu i vjeru da će sve dobro završiti i za njih, da se ne trebaju bojati bilo koje vrste „čudovišta“ iz njihovih stvarnih života ili snova. Za djecu je posebno važan sretan završetak svake bajke, da su junaci, kraljevne i kraljevići na kraju sretni, da žive dugo vremena, da su sve zle maćehe, proždrljive vještice, bezdušne polusestre, divovi i zli čarobnjaci zaslužno kažnjeni. Koliko god to izgledalo naivno, princ i princeza koji se na kraju bajke vjenčaju, naslijede kraljevstvo i vladaju u miru i sreći, za djecu simboliziraju najvišu mogućnost postojanja. Djeca žele uspješno i mirno upravljati svojim kraljevstvom – vlastitim životom uz najpoželjnijeg partnera koji ih neće napustiti. (Bettelheim, 2004). Bajka djeci pomaže u podsvjesnom poimanju i izgrađivanju vlastite osobnosti te im omogućava rješavanje mnogih problema s kojima se susreću na putu odrastanja. (Bettelheim 2004). „Štoviše, uloga bajke ne prestaje onoga trena kada dijete prijeđe u svijet odraslih, jer budući da dijete priprema za odraslu dob, bajka itekako utječe na cijeli njegov život.“ (Jurđana i dr. 2014:3).

Bajka je za dijete čarobni štapić pomoću kojeg ulazi u svijet čarolije. Kada dijete sluša bajku, pred njegovim očima se otvara potpuno novi svijet u kojem nemoguće postaje moguće te sa svakom pročitanim bajkom odlazi na novo putovanje u nepoznato. Ona djetetu šalje poruku kako se dobro zauzimati za slabije,

kako se ne treba provlačiti kroz život kao lijenčina, kako netko malen može pobijediti zmajeve i vještice te osvojiti kraljevstvo i pronaći sreću. Bajka djetetu služi kao razlog za kontakt s odraslom osobom. Uvjerljiva mu je zato što je usklađena s njegovim načinom razmišljanja i pogledom na svijet. Dijete vjeruje što mu bajka kazuje jer se njezin pogled na svijet poklapa s njezinim. Bajka vodi dijete kroz odrastanje, pruža mu odgovore na pitanja koja ga muče te definira njegov put ka zrelosti. Omogućuje mu razviti osjećaj vjere u život koji mu je potreban da bi vjerovao u sebe. Vjera u sebe mu pomaže da životne probleme nauči rješavati vlastitim sposobnostima. Kasnije, dijete shvati da je ono što je u bajci smatralo istinitim samo simbol. (Bettelheim, 2004:47).

Također, dijete se iz bajki uči socijalizaciji te shvaća kako se ono što je isprva izgledalo odbojno, prijeteće, sada može čudom pretvoriti u najkorisnijeg prijatelja. Spremno je vjerovati da se nepoznato dijete koje susreće i kojeg se boji može iz prijetnje pretvoriti u poželjnog prijatelja. (Bettelheim, 2004:51). Djeca vole bajke jer ih razumiju i ispravno primaju njihove poruke. U predškolskoj dobi još nije razvijeno logičko mišljenje i još ne postoji potreba za racionalnim i logičkim razumijevanjem svijeta. Djeci nije čudno što je Crvenkapica živa iskočila iz vuka, nije im čudno da postoje vile, vještice, patuljci niti što se predmeti pokreću sami od sebe, a životinje govore ljudskim glasom. Djeca ne razmišljaju o bajci, oni je prihvaćaju cijelom svojom psihom i intuitivno razumijevaju njezine poruke. Ne zamišljaju konkretne scene i ne bave se detaljima, nego doživljavaju cjelinu priče. Zato nije potrebno ublažavati ni mijenjati dijelove bajki koji odraslima izgledaju strašno. Dječja psiha shvaća da prema zlu ne treba imati milosti. Ako zlo nije kažnjeno, pravda nije uspostavljena. Mijenjanjem sadržaja mijenjamo i ključne simbole bajki i pretvaramo ih u obične priče, a one tako gube svoj smisao i vrijednost. (Bettelheim, 2004:26).

3.1. **Važnost čitanja i slušanja bajki**

Bruno Bettelheim u svojoj knjizi „Smisao i značenje bajki“ smatra da bajku treba pričati, a ne čitati. Ako se čita, treba se čitati s emocionalnim angažiranjem, uživljavanjem u bajku i ono što ona djetetu može značiti. Pričanje je po njemu puno bolje od čitanja, jer omogućuje veću fleksibilnost, a samim time i improvizaciju. Pri pripovijedanju, roditelj ili odgojitelj se više usredotočuje na iskazivanje osjećaja i

emocija, dok se pri čitanju koncentrira na sam tekst. Vrlo je važno kako ćemo djetetu čitati i pripovijedati jer taj ritual ima veliku ulogu u dječjem životu.

Kada roditelj djetetu čita bajke, dijete se osjeća važno te se između njih izgrađuje bliskost i povezanost. Putem pripovijedanja, roditelj uočava djetetove interese, potrebe i način razmišljanja te sukladno tome bira bajke pogodne djetetu.

Možemo reći kako bajka djeluje na razvoj djetetovih sposobnosti na nekoliko razina. Kroz slušanje bajki, djeca često pokazuju zanimanje za određenu priču i traže njezino ponovno čitanje. Naime, djeca istu bajku mogu slušati mnogo puta te uz nju uče razumijevanje govora, razvijaju pažnju, obogaćuju rječnik i postaju vješti u komunikacijskim sposobnostima. U djetetovom pokušaju prepričavanja određene bajke, prepoznamo djetetovu suživljenost s pričom, ali i njegove potrebe izražavanja sposobnosti: „Hajde da ja tebi ispričam priču!“ Osobito su zanimljiva ona dječja prepričavanja u kojima roditelji i odgojitelji nalaze stvaralačke promjene koje djeca unose, na primjer promjenu završetka, unošenje novog lika, uspoređivanje s likovima iz drugih priča i sl. (Visinko, 2005:56).

Čitanje pomaže djetetu u razvoju govora, percepciji, pažnji, pamćenju i zaključivanju. Također, vrlo je važno da dijete sudjeluje u čitanju. Čitanjem možemo smanjiti djetetov stres ili strah koji proživljava u određenim razdobljima. Čitanjem se potiče bliskost te se stvara dublja povezanost s osobom koja im čita. Djeca uz postavljanje pitanja upoznaju svijet te tako potiču razvoj govora, mašte, obogaćuju rječnik i pamćenje. Bajke potiču razvoj suosjećanja i potrebe da se pomogne drugima. Nakon pročitane bajke, djeca će uz igru potaknuti motorički razvoj. Kroz igre inspirirane bajkama izražavaju osjećaje, poput ljutnje ili straha te pričaju o svojim brigama. Kroz slušanje bajki djeca uče o pozitivnim vrijednostima, ljubavi, cijenjenju pravde, istine i poštenja. Također, pripovjedač treba naglasiti kako u bajci dobro uvijek pobjeđuje zlo. Kroz čitanje bajki roditelji uočavaju djetetove strahove, interese, način razmišljanja i sposobnosti. Ako je roditelj neusklađen s djetetom ili je previše vezan za ono što mu se događa u vlastitoj podsvijesti, može se dogoditi da priča bajke na temelju svojih potreba umjesto djetetovih. Dijete će tako shvatiti što pokreće njegova roditelja, a to mu je vrlo bitno za razumijevanje ljudi koji su mu sve na svijetu. (Bettelheim, 2004:134). Čitanjem bajki djetetu pomažemo u cjelokupnom razvoju. Uz bajke djeca mogu učiti o kulturnim različitostima i o osnovama mitologije. Bajke pružaju djeci bogato književno iskustvo.

3.2. Dubina značenja bajke

Bajke su simbolične priče koje se ne obraćaju dječjem racionalnom umu, nego njegovu dubinskom, nesvjesnom dijelu ličnosti koji može primiti i prepoznati skriveno značenje simbola koje nose u sebi. Bruno Bettelheim govori da su bajke pretrpjele žestoku kritiku kad su nova otkrića psihoanalize i dječje psihologije pokazala koliko je djetetova mašta nasilna, uznemirena, razorna, pa čak i sadistička. Malo djeteta, primjerice, ne samo što roditelje voli s nevjerojatnom silinom osjećaja, već ih kadšto i mrzi. Kada to znamo, moralo bi biti lako shvatiti da se bajke obraćaju unutaršnjem duhovnom životu djeteta. No, umjesto toga, sumnjičavci su tvrdili kako ove priče stvaraju ili bar znatno potiču te zbunjujuće osjećaje. Kao i u svemu i ovdje valja imati osjećaj za mjeru te prije svega treba poštovati osjećaje djeteta i njegov izbor. (Bettelheim, 2004:108). Bettelheim smatra kako se reakcija djece na pročitane bajke može podijeliti u dvije skupine. U prvoj skupini dijete podsvjesno reagira na osnovu priče, ali o njoj ne može govoriti. U drugoj skupini dijete podsvjesno ili čak svjesno zna u čemu je istina priče i moglo bi govoriti o tome, ali ne želi odati da zna.

Mnogo se odraslih boji da će se dijete slušanjem bajki odmetnuti od realnog svijeta i početi vjerovati u čarolije. „Naravno da dijete razlikuje svijet bajke od stvarnog svijeta u tom smislu što zna da ono što je prikazano u bajci nije tu, pored nas, da možda čak nigdje i nema tih vila, vještica i životinja koje govore. Dijete, međutim, isto tako zna ili bolje rečeno osjeća, da svijet bajke nije nikakav imaginarni dvojniki stvarnoga svijeta, nego je samo drukčije oblikovan stvarni svijet, svijet u kojemu se mogu lako prepoznati osobni problemi, pa je stoga čak stvarniji od onog jezika - svijeta odraslih koji dijete dostatno ne razumije.“ (Solar, 1981:187) Bajka djetetu prenosi podsvjesno poimanje njegove prirode i onoga što budućnost može donijeti razvije li svoje potencijale.

Iz bajki dijete naslućuje kako biti čovjek u realnom svijetu, što znači prihvatiti teške životne izazove i doživjeti divne pustolovine. Djetetu se ne smije „objašnjavati“ značenje bajki. Važno je da pripovjedač shvati poruku namijenjenu djetetovom podsvjesnom umu. Bajke opisuju unutarnja duševna stanja s pomoću slika i djela.

Odrasli postavljaju i pitanje okrutnosti bajke. Budući da djeca nemaju iskustva i znanja kojima mogu nadopunjavati bajku, njihove slike dok slušaju bajku nisu ni upola tako krvave i okrutne kakve se čine odraslima. Oni samo uživaju u pravednom završetku ne zamarajući se moralnim dilemama i strašnim scenama. (Bettelheim, 2004).

Preko dubinskih poruka, djeca uče kako pomoći sebi i drugima. Razlikovanjem dobrih i zlih likova, proživljavanjem teških izbora i nevolja s kojima se junaci u bajkama suočavaju, djeca stvaraju vlastiti self. Stoga je veoma važno prikazati im junake koji se suočavaju sa svijetom sasvim sami, ali unatoč neiskustvu, pronalaze svoj pravi put. (Bettelheim, 2004:20). Bajke djetetu pružaju odgovore na probleme oko suparništva i posesivnosti u odnosu djece i roditelja, probleme fiksacije na oralnu fazu odrastanja, incestnih pomisli, suparništva među braćom i sestrama te nude odgovore na to kako se nositi sa svijetom. (Bettelheim, 2004:9).

4. BAJKA I NJEZINA PRIMJENA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVU

Metodika književnoga odgoja i obrazovanja predmetno se povezuje s pedagojskim disciplinama jer se bavi odgojem i obrazovanjem. Samosvojnost utemeljuje na sadržaju književne umjetnosti i znanosti o književnosti. (Rosandić, 2005:14). Osim što se ostvaruje u školama, književni odgoj se vrlo često ostvaruje u predškolskim ustanovama. Kako bi odgojitelj mogao poticati i usmjeravati najmlađeg čitatelja na recepciju književnog djela i komunikaciju s književnim djelom, čije vrijedno mjesto zauzima bajka, odgojitelj mora biti osoba vrlo razvijene kulture čitanja i poznavati bajke u širem rasponu, nadilazeći okvire grimmovske i andersenovske bajke. (Težak i Težak, 1997:15).

U predškolskoj ustanovi bajka je jedno od najvažnijih sredstava zbog brojnih poticaja za usvajanje općih vrijednosti. Jedna od najvažnije primjene jest ostvarivanje odgojno obrazovnih zadataka preko odgojnih poruka koje nalazimo u bajci. Dnevni raspored u predškolskoj ustanovi omogućuje zadovoljavanje razvojnih potreba djece te osigurava vrijeme i prostor za organizaciju raznih aktivnosti. Djeca rado slušaju kad im se čitaju razne slikovnice. Najbolje je da nakon pročitane bajke odgojitelj pusti djecu da prepričaju kako su je doživjeli. Pri prepričavanju, djeca govore kako su je razumjeli, ponekad dodaju nove likove te izmijene završetak. Odgojitelj treba

razgovarati s djecom i objasniti im situacije za koje smatramo da mogu izazvati neugodne emocije (strah, nelagodu). Ukoliko takvi elementi kod djeteta izazivaju strah, treba ih zaobilaziti ili koristiti prikladniju bajku ili slikovnicu. Odgojitelj treba izabrati bajku koja je primjerena dobi djeteta, koju dijete voli, koja prikazuje pozitivne moralne aspekte i koja je pogodna za razvijanje kreativnog mišljenja.

Odgojitelji i učitelji mogu susret učenika s bajkom osmisliti kao igru, koja bi u književnom odgoju trebala biti češće zastupljena. Nije prihvatljivo isključivanje bajki iz svijeta djetinjstva ili zamjena bajki pričama realističnoga sadržaja. Valja učiniti pravi izbor priče i bajke, te stvoriti uvjete za susret djeteta i bajke u središtu kojega će biti doživljaj. Glavni nositelj tih procesa je odgojitelj od kojega se zahtijevaju izgrađena književno-znanstvena, jezična i stilistička osnovna znanja. (Visinko, 2005:24).

Poželjno je imati poseban prostor ili kutić za pričanje i čitanje priča u kojem će se dijete u potpunosti opustiti i uživjeti u bajku. Bajke se mogu pričati u bilo koje doba dana kada djeca izraze interes. Osim što imaju višestruke koristi za dječji razvoj, djeca u njima posebno uživaju. Prije čitanja bajke potrebno je osigurati mirnu atmosferu i eliminirati eventualna sredstva koja mogu ometati djecu. Nakon čitanja, potrebno je provesti aktivnosti vezane uz pročitano djelo. To mogu biti crtanje, igranje, pričanje, igrokaz, izrađivanje scene, pjevanje itd. Aktivnosti se mogu odvijati u raznim centrima i kutićima od kojih su za bavljenje bajkom najvažniji centar za početno čitanje i pisanje, centar za slušanje priča, te prostor za uređenje slikovnica koje djeca sama stvaraju.

Centar za početno čitanje i pisanje treba biti opremljen bogatim i raznovrsnim tiskanim materijalima koji će poticati djecu na istraživanje. Kako bi djeca bila privučena u centar početnog čitanja i pisanja, odgojitelj ga treba opremiti odgovarajućim sredstvima i namještajem koje omogućava pozitivno i ugodno ozračje u kojem se mogu prepustiti navedenim djelatnostima. Neka od sredstava su: slikovnice, knjige, papir, pribor za pisanje, razni likovni materijali i računalo. Također, centar za čitanje pruža djeci izbor kvalitetnih i bogatih knjiga koje im pomažu u poticanju razvoja govora, jezika i mašte. Naime, čitajući i provodeći vrijeme na mjestu sličnom knjižnici, dijete stiče kontinuitet koji će mu pomoći pri razvijanju radnih navika i dolazaka u knjižnicu.

Uz pomoć odgojitelja dijete uči kako ne smije ometati druge članove knjižnice i tako spoznaje odgovornosti kojih se treba pridržavati. Dijete u ranoj dobi uči kako su bajke poučne, a knjige vrijedne, te kako ih treba čuvati a ne oštećivati.

4.1. Interpretacija bajke

Vrlo je važno na koji će način odgojitelj pristupiti obradi i interpretaciji bajke. Jer samo „primjerenom interpretacijom učenici osnovne škole doživjet će i spoznati bajku kao istinsku ljepotu, kao izvor mudrosti, optimizma i čovječnosti“. (Rosandić, 1986:654). Stjepko Težak ističe kako odgojitelj ili učitelj sprječava moguće negativne utjecaje bajki otkrivanjem istinske ljepote bajke i razvijanjem estetskog osjećaja kod djece. Ukoliko odmalena učimo dijete o bajci kao o priči u kojoj je sve moguće i raspravljamo o djelima i vladanjima pojedinih likova s odgojnog gledišta, čitanje i obrada bajki bit će veoma korisni. (Težak i Težak, 1997:15).

Pri interpretaciji i čitanju bajke odgojitelj treba obratiti pažnju na djetetovo razmatranje svojeg identiteta. Djeca tragaju za rješenjima pitanja – „Tko sam ja? Odakle dolazim? Kako moram rješavati probleme?“ To čine na temelju svog animističkog mišljenja. Dijete se brine ima li pravde, hoće li se prema njemu pravedno postupati te tko ga može spasiti ako upadne u nevolju. Upravo mu bajka odgovara na ta pitanja, usmjerava ga prema odgovorima i dopušta da samo donosi zaključke. „Bajka počinje ondje gdje se dijete nalazi u to doba života, i gdje bi, bez pomoći priče, ostalo zaglibljeno i osjećalo se zanemareno, odbačeno, poniženo. Iskorištavajući misaone procese koji su njegovi vlastiti – koliko god mogli biti oprečni racionalnosti odraslih – priča tada otvara veličanstvene vidike što djetetu omogućuju nadvladati trenutačni osjećaj krajnjega beznađa. Da bi povjerovalo u priču i njeno optimistično gledanje učinilo dijelom svoga doživljaja svijeta, djetetu je potrebno da je čuje mnogo puta. Ako povrh toga dijete i odigra priču, to je čini znatno istinitijom i stvarnijom“. (Bettelheim, 2004:58).

Prilikom čitanja bajke, dijete osjeća kako ona odgovara njegovom unutarnjem stanju, osjeća gdje mu priča daje priliku da se uhvati u koštac s problemom koji ga tišti. To se rijetko postigne već pri prvom slušanju. Zato su neki dijelovi bajke vrlo čudni, a tako mora biti kako bi se obratili duboko sakrivenim osjećajima.

Tek nakon što mnogo puta čuje bajku i nakon što se njome pozabavi, dijete se posve može okoristiti onime što mu priča pruža za razumijevanje sebe i svoga doživljaja svijeta. Ako se djetetu sviđa odslušana bajka i to istakne riječima „sviđa mi se“, ne znači da želi još neku priču, već želi da se ista odsluša ponovno. Njegova primjedba govori da je prepoznalo da mu priča nudi nešto bitno, a to će se izgubiti ako se ne omogući ponavljanje. Ako prerano usmjerimo djetetove misli prema novoj priči, djelovanje prve može se uništiti, a ako to učinimo kasnije, djelovanje možemo i pojačati. (Bettelheim, 2004:58).

Poistovjećujući se s junakom bajke koji ima tjelesnu sposobnost izvođenja nadnaravnih djela, svako dijete može u mašti pobijediti sve stvarne i umišljene manjkavosti svoga tijela i tako se pomiriti sa stvarnošću istoga. „Bajke nude likove na koje može, na načine kojima se može upravljati, izvanjštiti ono što mu se zbiva u glavi. Bajke djetetu pokazuju kako svoje rušilačke želje može utjeloviti u jedan lik, iz drugoga izvući željena zadovoljenja, s trećim se poistovjetiti, s četvrtim imati idealne veze, i tako dalje prema trenutačnim potrebama“. (Bettelheim, 2004:64).

Prije nego odgojitelj krene s interpretacijom bajke, važno je da djeci pruži dovoljno vremena da razmisle o priči i da se okoriste onime što im priča nudi za razumijevanje sebe i svog doživljaja svijeta. Nakon ispričane bajke djecu treba potaknuti da govore o njoj te pri samoj interpretaciji treba obratiti pažnju na nekoliko čimbenika koje treba obraditi. Prvi čimbenik je vrijeme i mjesto radnje. „U bajkama su vrijeme i mjesto uvijek evidentni, jer počinju s „bilo jednom“ ili tomu slično, što znači u bezvremenu i besprostornu - području kolektivnog nesvjesnog.“ (von Franz, 2007:57). Nakon što definiramo vrijeme i mjesto radnje, okrećemo se likovima u priči. Likove možemo prebrojiti, izdvojiti glavne likove i navesti njihove pozitivne i negativne osobine. Nakon interpretacije likova, slijedi definiranje problema. Problem se uvijek javlja na početku priče te ga definiramo nastojeći psihološki shvatiti od čega se sastoji. Sljedeći korak interpretacije je preokret u priči koji može biti dugotrajan ili kratkotrajan te nakon njega slijedi vrhunac, odnosno odlučujući događaj koji vodi do raspleta.

Slušanjem i interpretacijom bajki s roditeljima ili odgojiteljima, dijete stječe uvjerenje kako njegova potreba za maštanjem, ili njegova nesposobnost da s njime prestane nije nedostatak.

Pripovijedajući mu bajke, roditelj i odgojitelj daje djetetu važan dokaz kako njegove unutarnje doživljaje utjelovljene u bajkama smatra vrijednima, opravdanima i do neke mjere realnima. Interpretacija i pričanje bajke omogućava djetetu da se nosi sa svojim unutarnjim procesima i rješava unutarnje konflikte na najbolji mogući način.

5. „SNJEGULJICA“

„Snjeguljica“ je jedna od najpoznatijih bajki koju je svako dijete barem jedanput čulo kao priču prije spavanja. U raznim se oblicima ova priča pričala u svim europskim zemljama, na svim europskim jezicima te se širila i na ostale kontinente. To je bajka koja ima puno značenja za mnoge ljude te i dalje fascinira svojom jednostavnošću i ljepotom. Postoje mnoge varijacije ove bajke koja se najčešće zove samo „Snjeguljica“ ili „Snjeguljica i sedam patuljaka“. Naglašavajući ono što čini dobro djetinjstvo i ono što je potrebno da se iz njega izraste, bajka „Snjeguljica“ nam pruža uvid u dubinu i složenost strukture svake bajke, njezinih likova i njihove osobnosti. (Bettelheim, 2004).

Jedna od najstarijih verzija motiva Snjeguljice nalazi se u Basileovoj „Mladoj robinji“. Kao i Snjeguljica, djevojka imenom Liza biva prognana zbog majčine ljubomore čiji je razlog ljepota mlade djevojke. Zbog majčine ljubomore djevojka privremeno umire od češlja koji joj se zabija u kosu te biva sahranjena u kristalnom kovčegu. Nakon što je sedam godina provela u kovčegu, njezina maćeha je istrese iz kovčega te joj prilikom toga češalj ispadne iz kose i Liza se probudi. Nakon toga je maćeha, zbog ljubomore pretvori u robinju i otuda potječe naziv priče. (Bettelheim, 2004:174).

Postoji i talijanska verzija priče „La ragazza di latte e sangue“ (Djevojka od mlijeka i krvi) koja objašnjava činjenicu da u mnogim verzijama priče kraljica prolije tri kapi krvi koje ne padaju na snijeg koji je veoma rijedak u nekim krajevima Italije, već na bijeli mramor, mlijeko ili sir. (Bettelheim, 2004:174). Neke verzije „Snjeguljice“ započinju vožnjom grofa i grofice kroz šumu u kojoj oni prolaze pored tri brežuljka snijega te požele djevojčicu bijelu kao snijeg. Zatim naiđu na tri rupe pune krvi pa grof reče kako želi djevojčicu s obrazima rumenima kao krv te kose crne kao gavranovi koje su vidjeli. Vozeći se dalje sreću baš takvu djevojčicu koju grof odmah zavoli i uzme u kočiju. U nastavku priče vidimo grofičinu ljubomoru te želju za

uklanjanjem Snjeguljice koju pošalje da potraži rukavicu koju je ona ispustila iz kočije.

Snjeguljica, tražeći rukavicu biva napuštena. U još jednoj sličnoj verziji ove bajke, od Snjeguljice se traži da nabere kitu divnih ruža pored puta. Kad ona to učini, kočijaš velikom brzinom odjuri dalje i napušta je. (Bettelheim, 2004:174).

U ovim obradama priče, grof i grofica ili kralj i kraljica, slabo su preruseni roditelji, a slučajno nađena djevojčica kojoj se očinski lik toliko divi, zamjena za kćer. Iako ova bajka postoji u mnogo verzija narodnih priča, najpoznatija je ona braće Grimm u kojoj je Snjeguljica dijete kralja i kraljice, a ljubomorna starija žena joj nije majka nego maćeha te se ne spominje osoba za čiju se ljubav njih dvije bore. (Bettelheim, 2004:174). Zahvaljujući narodnim pričama koje su braća Grimm prikupljali od starijih generacija nastala je zbirka "Dječje i domaće bajke" među kojima se posebno ističe „Snjeguljica“. Prema Snjeguljici braće Grimm zasnovan je jedan od najpoznatijih animiranih filmova u produkciji Walta Disneya. To je ujedno i prvi dugometražni film iz Disneyeve serije animiranih filmova. Disney je svojim animiranim filmom zasigurno osvojio brojna dječja srca i približio dječjem umu ovu nevjerojatnu priču na jedan divan i vedar način.

Originalna verzija u bajci braće Grimm počinje ovako: „Bijaše to jednom kad je zima uplovila, snježne pahuljice osipale s neba meke kao najmekše perje, a uz prozor, uokviren crnom ebanovinom, sjedila kraljica sa svojim švenjem. I dok je tako šila, otvorila je načas prozor da pogleda kako vani sniježi, pa se u nepažnji iglom u prst ubola. Tri kapi krvi kapnuše na snijeg na prozorskom podboju, a kraljica kad ih vidje gdje se onako lijepo rumene na snježnoj bjelini, reče u sebi: „Eh da mi je imati kćerkicu bijelu kao snijeg, obraza rumenih kao ruža, a kose crne kao što je ovaj prozorski okvir od ebanovine, baš bi sretna bila!“ Ubrzo zatim rodi joj se kćerkica, a kako bijaše bijela kao snijeg, obraza rumenih kao ruža i kose crne poput ebanovine nazvaše je Snjeguljicom. Ali gle nesreće: kako se djevojčica rodi, umrje majka, kraljica.“ (Grimm, 1990:5). Nakon što Snjeguljici umre majka, njezin otac se oženi drugom ženom koja zbog ljubomore želi ubiti Snjeguljicu. Snjeguljica pobjegne u kuću sedam patuljaka, gdje je pronalazi princ za kojeg se udaje.

„Snjeguljicu“ braće Grimm možemo podijeliti na pet glavnih karakteristika i događaja.

1. Snjeguljica i maćeha

Snjeguljica ima kožu kao snijeg, usne kao krv te kosu crnu kao ebanovina. Snjeguljičina majka umire nakon njezinog rođenja. Njezin otac se ženi novom ženom koja postaje Snjeguljici maćeha. Kada Snjeguljica napuni sedam godina, maćeha postaje ljubomorna na njezinu ljepotu. Čarobno ogledalo govori kraljici kako je Snjeguljica ljepša od nje. Maćeha odlučuje ubiti Snjeguljicu.

2. Snjeguljičin bijeg

Maćeha naređuje lovcu da ubije Snjeguljicu te kao dokaz traži Snjeguljičinu jetru i pluća. Zbog njezine ljepote lovac se smiluje i pusti je da pobjegne u šumu računajući kako će je ubiti divlje zvijeri. Kao dokaz, kraljici donosi jetru i pluća mlade divlje svinje. Snjeguljica luta po šumi i dolazi do kućice u kojoj živi sedam patuljaka. Oni je prihvate kao domaćicu i dopuste joj da ostane s njima. Neko vrijeme, Snjeguljica živi u slozi i radu s patuljcima.

3. Pokušaj ubojstva

Maćeha pomoću čarobnog ogledala saznaje da je Snjeguljica živa i pokuša je ubiti pojasom, otrovnim češljem i jabukom. Usprkos upozorenjima patuljaka, Snjeguljica sva tri puta nasjeda na kraljičine laži i pušta je u kuću. Nakon svakog maćehinog pokušaja ubojstva, Snjeguljica pada kao mrtva.

4. Pomoć patuljaka

Prva dva puta patuljci uspješno spašavaju Snjeguljicu otklanjajući pojas i češalj, ali treći put zakazuju te naprave staklen lijes u koji je polože kako bi svatko mogao vidjeti njezinu ljepotu. Snjeguljica neko vrijeme provodi uspavana u lijesu na brežuljku.

5. Snjeguljičino buđenje i maćehin završetak

Uspavanu Snjeguljicu pronalazi princ te je želi odvesti u dvorac. Prilikom podizanja lijesa, jabuka ispada iz Snjeguljičinog grla. Budi se i udaje za princa. Maćeha koja je pozvana na njihovu svadbu mora u usijanim željeznim cipelama plesati dok ne umre.

5.1. Mjesto i vrijeme radnje

„Bajka je priča čudesna sadržaja nezavisna od uvjeta zbiljskoga svijeta s njegovim kategorijama vremena, prostora i kauzalnosti, koja ne pretendira na vjerodostojnost.“ (Bošković-Stulli, 2012:284). Događaji u bajkama često započinju riječima: „Prije mnogo, mnogo vremena; bilo jednom; jednom davno u dalekom kraljevstvu; iza sedam mora i sedam gora...“ Mjesto radnje najčešće je jako sakriveno, udaljeno i neodređeno te je gotovo uvijek popraćeno neodređenim oblikom zamjenica poput: u nekom kraljevstvu ili u jednom selu, bez naznaka o kojem je mjestu riječ ili gdje se ono nalazi. Svijet bajki predstavlja zemlju koja nije određena i ne nalazi se u nekom određenom vremenu. (Vučić, 2006:232). U bajkama nam nije otkriveno ni vrijeme radnje, tako da jedino saznajemo da se događaj zbija jednom davno u prošlosti. „U bajci nema distance između „ovoga“ i „onoga“ svijeta, svijet je bajke jedno-dimenzijski.“ (Bošković-Stulli, 2012:285).

U bajci „Snjeguljica“ vrijeme radnje je opisano neodređenim rečenicama i vremenskim priložima poput: „jednog dana“, „kada je prošla godina dana, kralj se oženio“, „kad se spustila noć“, „za to vrijeme“. Određeno se spominju godišnja doba, poput: „jedne zime“ te „jutro“, kada patuljci odlaze u goru tražiti zlato i „večer“ kada se vraćaju.

Kao glavno mjesto radnje možemo izdvojiti šumu u kojoj se Snjeguljica izgubila te kućicu u kojoj je živjela s patuljcima. „Za to je vrijeme sirota djevojka bila sama samcata u velikoj šumi. Snjeguljica se dala u bijeg i uplašena trčala po oštrom kamenju, kroz veliko trnje i pored divljih životinja. Već se spustila tama, kada je došla do jedne kućice. U kućici je sve bilo vrlo maleno, ali uređeno i čisto.“ (Grimm, 1990:7) U priči se spominje i kraljevićev dvor - „Vodim te na očeve dvore, da mi budeš ženom, jer te volim iznad svega na svijetu.“ (Grimm, 1990:17); prostorije zle kraljice te lijes u kojem je boravila neko vrijeme.

5.2. Usporedba bajke „Snjeguljica“ braće Grimm i animiranog filma Walta Disneya

Bajku „Snjeguljica“ djeca predškolskog uzrasta upoznaju na dva načina – kroz slikovnicu i kroz ekraniziranu verziju. Između te dvije verzije postoje brojne sličnosti i razlike kao i pozitivni i negativni aspekti. U ovom poglavlju naznačene su razlike između pisanog teksta bajke „Snjeguljica“ braće Grimm i ekranizirane verzije Walta Disneya. Disneyev ekranizirani sadržaj uglavnom prati radnju Grimmovih pisane verzije, iako su izbačene grubosti i nasilne scene te je radnja pojednostavljena, bajkovitija i pristupačnija dječjem razmišljanju. Dok bajka u tiskanom izdanju mnogo prostora ostavlja dječjoj mašti i predočavanju radnje, animirani film zorno prikazuje likove i radnju do najsitnijih detalja, kao i zvučne efekte poput pjesme i govora.

U pisanoj verziji ove bajke tekst je kratak i jasan te ne nalazimo na mnogo nepotrebnih opisa. Koriste se nesvakidašnji glagolski oblici tipični za bajke te je naglasak na događajima. Rima se pojavljuje u mačehinom dijalogu s ogledalom: „Ogledalce, kaži meni: ponajljepša u svoj zemlji, između mnogih ljepotica, koja li je krasotica? Ono joj odgovori: Kraljica si krasotica, al je ljepša Snjeguljica preko sedam brežuljaka, pokraj sedam patuljaka.“ (Grimm, 1990:10). Disneyjeva verzija obiluje pjesmicama koje su bliske djeci zbog lako pamtljive rime.

U uvodnom djelu bajke, braća Grimm opisuju Snjeguljčinu majku kako sjedi i šije. Opisuje se njezina želja za djetetom koje će biti rumeno kao krv, bijelo kao snijeg i kose crne kao ebanovina. Ubrzo nakon toga, kraljica rodi kćerkicu kakvu je zamišljala i nazove je Snjeguljica. Zatim saznajemo da Snjeguljčina majka umire te se kralj nakon godinu dana oženi novom ženom.

Ekranizirana verzija započinje tipičnim riječima: „Jednom davno“, a završava sa: „Živjeli su sretno do kraja života“. Verzija Walta Disneya u uvodnom djelu ne prikazuje ništa o Snjeguljčinoj biološkoj majci, već na samom početku upoznajemo njezinu zlu maćehu koja je prisiljava da obavlja razne poslove. U obje verzije maćeha je predstavljena kao lijepa, ali ljubomorna, ohola i zla žena. Ovdje vidimo Snjeguljčin život prije progonstva, njezino obavljanje poslova i pjevanje. Jedna od razlika je i ta što odmah na početku ekranizirane verzije vidimo kako Snjeguljica već poznaje princa. Njezin fizički opis odgovara onome iz verzije braće Grimm.

Kod braće Grimm, zaplet započinje kada ogledalo kazuje maćehi kako je Snjeguljica ljepša od nje te maćeha zove lovca i traži ga da ubije Snjeguljicu. Kao dokaz zapovijedi mu da donese njezinu jetru i pluća. Lovac se smiluje Snjeguljici zbog njezine ljepote, te je pušta - „Bježi, onda, jedno dijete! - smilova se on. A u sebi nadoveza: ta ionako će te ubrzo razderati šumske zvijeri,“ (Grimm, 1990:6). Kao prijevaru, kraljici donosi jetra i pluća mlade divlje svinje. Animirani film prikazuje sličnu radnju, samo što lovac, umjesto pluća mora donijeti srce. U pisanoj verziji lovac se prikazuje malo ravnodušniji, dok je u Disneyevoj verziji blaži, srdačniji i privrženiji prema Snjeguljici. Također, lovac moli Snjeguljicu za oprost te je pušta da bježi. Iako je u pisanom obliku šuma opisana kao velika, opasna i puna divljih zvijeri, u ekraniziranoj verziji vidimo kako je šuma samo u početku opasna te kako su „divlje zvijeri“ samo umiljate životinje koje pomažu Snjeguljici da pronađe sklonište.

Nakon što pronalazi kućicu, Snjeguljica u obje verzije upoznaje patuljke. Važno je naglasiti da su patuljci gotovo sasvim različito prikazani. U Grimmovoj verziji, patuljci su marljivi, čisti i uredni. Njihov vanjski izgled nije posebno opisan, te su okarakterizirani kao grupa, a ne kao pojedinci. Pružaju Snjeguljici sklonište, a zauzvrat traže da im obavlja kućanske poslove: „ Bi li htjela ostati kod nas da nam kuću držiš, da nam kuhaš, postelje rediš, da nam pereš, šiješ i pleteš, da u svemu održavaš red i čistoću? – predložiše joj patuljci. - Ništa ti kod nas ne bi nedostajalo.“ (Grimm, 1990:9). U Disneyjevom prikazu patuljci su opisani kao prljavi i zaigrani, prikazani su pojedinačno s mnogo osobnosti, posebnosti i obilježja te toliko detaljno da svaki od njih ima ime koje mu karakterno odgovara. Snjeguljica je prema patuljcima ustrajna, odlučna i pomalo majčinski nastrojena. Prenosi im higijenske vrijednosti te se prema svakom individualno odnosi.

Bettelheim smatra kako davanje imena i izrazitih osobnosti svakom patuljku ometa nesvjesno shvaćanje činjenice da oni simboliziraju nezreli i predindividualni oblik postojanja koji Snjeguljica treba prevladati. „Takve nepromišljene dopune bajki, koje navodno povećavaju njihovu ljudskost, zapravo je mogu lako upropastiti jer otežavaju ispravno shvaćanje njezina dubljeg značenja. Pjesnik bolje shvaća značenje likova bajke od filmskog stvaraoca i onih koji se povode za njim u prepričavanju“. (Bettelheim, 2004:182).

Vrhunac radnje u obje verzije, maćehino je saznanje kako je Snjeguljica živa i pokušaj njezinog ubojstva. U verziji braće Grimm maćeha pokušava ubiti Snjeguljicu tri puta. Svaki se put drugačije prurušava. U prva dva pokušaja patuljci spašavaju Snjeguljicu ali joj treći put ne mogu pomoći te je, pod pretpostavkom da je mrtva, stavljaju u stakleni lijes kako bi je svi mogli vidjeti. Bdiu nad njom tri dana, a nakon toga svatko stražari pored lijesa jedan dan u tjednu. Disneyeva verzija prikazuje samo jedan pokušaj ubojstva u kojem se maćeha prurušava u neuglednu staricu (vješticu) te uspijeva otrovati Snjeguljicu jabukom. Nakon što vide da je Snjeguljica mrtva, patuljci počnu proganjati maćehu koja pada u provaliju i umire. U obje je verzije maćeha jednako okarakterizirana kao zavidna, čudovišna i ohola žena koja ne preže ni pred čime kako bi došla do zadanog cilja.

U pisanom djelu, rasplet radnje se događa kada Snjeguljicu pronalazi princ, nakon što je dugo vremena ležala u lijesu. Princa se detaljno ne opisuje te jedino saznajemo da se zaljubljuje na prvi pogled i želi odvesti Snjeguljicu sa sobom u dvorac uz obećanje da će je poštivati kao svoje najmilije. Patuljci mu se smiluju i dopuštaju mu da uzme lijes u svoje kraljevstvo.

Razlika između pisane i ekranizirane verzije je u načinu na koji se Snjeguljica probudila. U pisanoj se verziji budi kada se prinčeve sluge spotaknu prilikom podizanja lijesa. Tada joj ispadne otrovni komad jabuke iz usta. U ekraniziranoj verziji princ je budi poljupcem prave ljubavi koji razbija maćehinu čaroliju. Također, princ traži Snjeguljicu za vrijeme njezine odsutnosti te je okarakteriziran kao zaljubljen, zabrinut i hrabar junak koji će pronaći svoju ljubav bez obzira na sve.

Bajka završava raskošnim vjenčanjem Snjeguljice i kraljevića. U pisanoj verziji još saznajemo kako je na vjenčanje pozvana i zla maćeha koja mora plesati u usijanim željeznim cipelama do smrti, što pokazuje da se zlo uvijek kažnjava, a dobro nagrađuje. Disney je pak odlučio izostaviti ovaj detalj i primijeniti onaj bajkovit završetak: „I živjeli su sretno do kraja života.“ Obje verzije prikazuju jasnu razliku između dobra i zla, poučavaju vrijednosti koje djeca trebaju usvojiti (dobrota, vrijednost, urednost, marljivost) i prenose osnovnu pouku da dobro uvijek pobjeđuje a zlo biva kažnjeno.

Iako su Disneyeve verzije bajki poučne, vedre i oslobođene grubosti, trebamo se zapitati treba li ih postaviti ispred klasičnih bajki? Mogu li obogaćivati dječji um i produbljivati spoznaju na isti način kako to čine bajke u svojem izvornom obliku? Karol Visinko smatra da su klasične bajke u kojima razlikujemo dobro i zlo uvijek dobrodošle. Njezina su istraživanja pokazala da djeca žele ponovno slušati upravo one dijelove bajke u kojima je najveća napetost, kao i dijelove koji u njima pobuđuju strah. Djeca znaju da nakon proživljenog zla uvijek slijedi dobro te da će zlo od kojeg strahuju na kraju biti uništeno. „I djeca, poput odraslih, povremeno vole zaplakati nad sudbinom drugih. Psiholozi nas uče da se na taj način rješavaju sukobi među nama.“ (Visinko 2005: 40). Bettelheim napominje kako jedino čitanjem bajke u njezinom izvornom i originalnom obliku dijete može uistinu shvatiti njezino pravo značenje, čaroliju i vrijednosti koje će ga pratiti tijekom čitavog djetinjstva.

6. PSIHOANALITIČKA INTERPRETACIJA I ZNAČENJE BAJKE „SNJEGULJICA“

Postoji opća suglasnost da bajke govore jezikom simbola koji predstavljaju podsvjesni sadržaj. Oni se istodobno obraćaju i našem svjesnom i našem nesvjesnom umu. U isto vrijeme govore idu¹, egu² i superegu³. Bajka je oduvijek bila predmet zanimanja mnogih književnih teoretičara i kritičara koji su svojim proučavanjem i interpretacijama razvijali književno teorijsku problematiku samog književnog žanra.

Bajka „Snjeguljica“ opisuje stanje nezrele ženske ličnosti te se može interpretirati kao aspekt psihičkog⁴ razvoja. Prema Carlu Gustavu Jungu i Marie von Franz, model osobe, osobnosti i ponašanja naziva se arhetip. Najvažniji arhetipovi su: persona, sjena, anima i animus te jastvo.

Persona je „kompleks funkcija koji je ostvaren zbog prilagođavanja ili nužne komotnosti, no nije identičan s individualnošću.“ To je kompromis između individue i društva koji se odnosi na to kako se osoba doima. (Jacobi, 2006:42). Sjena su dijelovi ljudske osobnosti koji uopće ne dolaze do izražaja, simboliziraju ljudsku drugu stranu i sadrže primitivna i dječja obilježja. Iako se sjena smatra nečim niskim, primitivnim i neprilagođenim u nama, ona nije apsolutno zlo. U njoj su sadržana djetinjasta ili primitivna obilježja koja oživljavaju našu egzistenciju, no prepreku joj stvaraju ljudski običaji i norme. Nakon što prepoznamo, suočimo se i prihvatimo našu sjenu možemo krenuti u potragu za našom animom, odnosno animusom. (Jacobi, 2006). Louise von Franz tvrdi kako je anima oličenje svih ženskih težnji u muškoj psihi kao što su sklonost za ljubav, njegov osjećaj prema nesvjesnom i osjećaj za prirodu. Carl Gustav Jung animusa opisuje kao personifikaciju „muške prirode u nesvjesnom žene. Ta urođena slika muškarca u žene je nesvjesna i uvijek se projicira

¹ Id predstavlja psihoanalitički izraz za označavanje nesvjesnoga sloja ličnosti vođenoga načelom zadovoljstva. (Hrvatski leksikon. Dostupno na: <http://www.hrleksikon.info/index.html>. Pristupljeno: 8.5.2017.)

² Ego predstavlja spoznajni i perceptivni sloj svijesti, osobnost i samosvijest. (Hrvatski leksikon. Dostupno na: <http://www.hrleksikon.info/index.html>. Pristupljeno: 8.5.2017.)

³ Super ego predstavlja interiorizaciju društveno-kulturnih normi i zabrana. On predstavlja savijest te nadzire id i ego. (Hrvatski leksikon. Dostupno na: <http://www.hrleksikon.info/index.html>. Pristupljeno: 8.5.2017.)

⁴ Psiha predstavlja „cjelokupnost svih psihičkih procesa, kako svjesnih tako i nesvjesnih.“ (Jacobi, 2006:17)

u voljenu figuru pa je jedan od bitnih pokretača stravstvene privlačnosti ili pak odbojnosti.“ (Zlatar, 2007:60). Jastvo je iskustvo pojedinca o samome sebi te nam omogućuje proučavanje samoga sebe i svijeta koji nas okružuje. Ono obuhvaća svjestan i nesvjestan dio psihe ličnosti koju čovjek predstavlja. (Zlatar, 2007).

Prema tumačenjima Carla Gustava Junga i Marie von Franz sve likove u bajci „Snjeguljica“ možemo svrstati u arhetipove. U ovoj bajci postoje tri ženska lika: Snjeguljica, biološka majka i maćeha. Prva dobra i brižna majka umire odmah na početku i ostavlja junakinju bez majke. Važno je napomenuti kako u bajci susrećemo i deset muških likova od kojih devet predstavljaju slabe ili neadekvatne figure oca. Animus je u „Snjeguljici“ višestruko zastupljen i predstavljen od strane deset muškaraca. Prvi je njezin otac koji je potpuno pasivan, drugi je lovac koji joj je pomogao, ali i dalje nije učinio ništa da je zaštiti, a treći su patuljci s kojima ostvaruje prvi čin komunikacije i sporazuma. Posljednja muška figura je princ koji predstavlja simbol ujedinjenja sa svojom animom. Svi likovi spomenuti u ovoj priči mogu predstavljati autonomne komplekse koji su zajednički svim ljudima te svaki lik predstavlja različite aspekte selfa. (Jacobi, 2006:42).

Na početku priče, Snjeguljica je daleko od potpune i kompletne ličnosti jer je nezrela, nevinna i nedostaje joj brižna majka s kojom će ostvariti pozitivan odnos. Snjeguljica je osuđena na smrt zbog isključive dominacije ženske ličnosti maćeha koja ometa proces individualizacije i sazrijevanja ličnosti. Ego je započeo vlastiti razvoj kada je Snjeguljica navršila sedam godina, ali mu na putu razvoja stoji majčina dominantnost. Suprotnost odsutnog oca ili slabog animusa predstavlja dominantna i negativna sjena u obliku maćeha. Snjeguljica u svojem početnom psihološkom stanju sadrži sve što je potrebno da se razvije u odraslu osobu, ali pati od neuspjeha prilagodbe izazvanog od starije majčinske figure. (Flynn, 2005; vlastiti prijevod).

Kasnije se pojavljuje prvo stanje muške svijesti – lovac koji Snjeguljici neće naštetiti, ali je neće ni zaštititi. Lovac je druga muška figura u bajci i nije pasivan kao otac, već djeluje i odbija naštetiti Snjeguljici, ali ju ne može ni zaštititi ostavljajući je u nepoznatoj šumi. U ovoj je fazi Snjeguljičin ego sputan u slobodi i otuđen od normalnog života kojeg je poznavala. Maćehina sjena ne može podnijeti da je itko nadmaši u ljepoti te se obraća ogledalu. Ogledalo je simbol jednog aspekta ženske ljepote te je odraz viđen u zrcalu prikazivao pravi self unutar zrcala. (Flynn, 2005; vlastiti prijevod).

Pri upoznavanju patuljaka, vidljiva je zrelost između muškog i ženskog odnosa. Snjeguljica upoznaje običnog čovjeka, većinu muškaraca i ulazi u sporazum koji se temelji na uzajamnoj pomoći. U ovoj fazi maćehina sjena postaje svjesna stanja Snjeguljičinog ega te je pokušava ubiti. Patuljci utjelovljuju animus te su korisne muške figure koje pomažu na putu oporavka Snjeguljičinog ega. Potencijal ega raste te Snjeguljičin osobni razvoj ovisi o zamjeni nesposobnog animusa (oca) s patuljcima. Čuvanjem kuće, patuljci osiguravaju Snjeguljici privremeno siguran prostor u kojem se osjeća zaštićeno od sjene (maćehe). U međuvremenu, sjena joj u tri pokušaja pokušava uništiti ego. Snjeguljicu tri puta posjećuje maćehina sjena te ona započinje dijalog s tamnom stranom. Ovdje je po prvi put ego pozvao sjenu, koja se pridružuje Snjeguljici. Kada je sjena prepoznata, dolazi do konačnog procesa u kojem se ego integrira sa sjenom te Snjeguljica postaje potpuna osoba. Dolazak princa predstavlja simbol ujedinjenja sa svojom animom. (Flynn, 2005; vlastiti prijevod).

U početku junakinja doživljava sjenu kao prijetnju i ne može prihvatiti svoju unutarnju suprotnost. Snjeguljica nije spremna prihvatiti svoju tamnu stranu te ne može prepoznati ono što je korisno od nesvjesnog, već se oslanja na ego koji ugađa drugima. Nakon nekoliko incidenata uzrokovanih vlastitim destruktivnim ponašanjem (puštanjem maćehe u kuću iako su joj patuljci zabranili), junakinja je i dalje u nemogućnosti da prihvati svoju sjenu. Ona je u stanju nevinosti te pripisuje drugima sve što joj se događa. Kroz dugi proces dijaloga, Snjeguljica počinje prihvaćati vlastite pogreške. Dolaskom do završne faze sukoba gdje je ego u teškim problemima te se svijest pokazuje nepodnošljivom (Snjeguljica pada u san), junakinja mora preuzeti odgovornost za vlastiti život. Kako bi dovršila integraciju mora se ujediniti sa svim dijelovima svoje psihe i preuzeti odgovornost za vlastiti život, tj. ujediniti se s princem i zavladatai kraljevstvom. (Flynn, 2005; vlastiti prijevod).

6.1. Interpretacija bajke „Snjeguljica“ prema Bruni Bettelheimu

Malo je bajki koje slušatelju pomažu tako jasno razabrati faze djetinjstva kao što to čini „Snjeguljica“. Ova nas bajka provodi kroz razdoblje djetinjstva, predadolescencije, puberteta i konačnog odrastanja. Prema Bettelheimu, bajka „Snjeguljica“ uglavnom se bavi edipovskim⁵ sukobima majke i kćeri, djetinjstvom i adolescencijom te se prededipovske godine jedva spominju. Iako se u nekim bajkama možemo usredotočiti na pojedine faze razvoja glavnog junaka, u ovoj bajci možemo vidjeti cijeli životni ciklus glavne junakinje.

Bajka započinje Snjeguljičinom majkom koja se ubode u prst, te tri kapi krvi padnu u snijeg. Tu se naglašavaju problemi koje priča kasnije nastoji riješiti - bjelinu koju simbolizira snijeg nasuprot spolnoj želji koju simbolizira rumena krv. Bettelheim ističe kako se bajke obraćaju unutarnjem duhovnom životu djeteta te ga pripremaju da prihvati ono što je inače krajnje uznemirujući događaj: spolno krvarenje, menstruacija i kasnije probijanje himena. Dijete otkriva kako je malo krvarenje preduvjet začeca i rađanja djeteta te je povezano sa sretnim događajem. (Bettelheim, 2004:175-176).

Bettelheim smatra kako lik majke možemo podijeliti na dva dijela: prededipovsku majku (dobru i čudesnu) te edipovsku (zlu maćehu). Dobra majka je ona koja nije nikada ljubomorna na svoju kćer te joj nije prepreka u ostvarenju njezinih snova, dok je zla maćeha njezina totalna suprotnost. Sve negativne emocije koje dijete ima, usmjerene su prema zlom liku u bajci, upravo onom liku s kojim poistovjećuje roditelja istog spola. Dijete u bajci dobiva slobodu kako bi se posvetilo vlastitim osvetničkim maštarijama u vezi majke, maćeha ili oca. U svojim maštanjima dijete može uživati bez ikakve krivnje ili opasnosti glede stvarnog roditelja. Bettelheim ističe kako djeca zahvaljujući bajci, mogu uživati u onome što je najbolje od oba svijeta: mogu u potpunosti doživjeti edipovska zadovoljenja u mašti, održati dobre odnose s oba roditelja u stvarnosti te tako izrasti u sigurnu odraslu osobu.

⁵ Edipov [kompleks](#) u psihoanalizi prema Freudu predstavlja podsvjesnu želju sina za majkom, praćenu ljubomorom i neprijateljstvom prema ocu. Naziv je dobio prema grčkom mitu o Edipu koji je ubio svojeg oca Laja i vjenčao se sa svojom majkom Jokastom. Ovaj mit postao je metafora za označavanje posebne konstelacije unutar obitelji – „onu koja može prouzročiti najteže smetnje pri rastu do zrele, dobro integrirane osobe.“ (Bettelheim, 2004:170). Opisuje se kao stanje psihoseksualnog razvoja u tzv. faličkoj fazi u Freudovoj teoriji, u dobi od tri do pet godina života. Razrješenje Edipova kompleksa, kako se vjeruje, nastaje s identifikacijom istospolnog roditelja.

Nakon što Snjeguljičina majka umire kad se ona rodi, Snjeguljici se u prvim godinama ne događa ništa loše iako joj majku zamjenjuje maćeha. Tek kada Snjeguljica počinje sazrijevati i napuni sedam godina, maćeha se pretvara u tipičnu ljubomornu maćehu iz bajke koja je opisana kao zla i ogorčena osoba. „Bila je to žena veoma lijepa, ali ohola i nadmena: nije mogla zamisliti, a kamoli podnijeti da je itko ljepotom natkrili.“ (Grimm i Grimm, 1990:5). Tek tada maćeha počinje iskazivati svoj narcizam⁶ tako da od čarobnog ogledala traži potvrdu svoje ljepote prije nego li je Snjeguljica zasjeni. Majka tako postaje narcistički roditelj koji se osjeća ugroženo odrastanjem svog djeteta jer to znači da roditelj sigurno stari. Sve dok je dijete potpuno zavisno, dio je roditelja i nije mu ugrožavalo narcizam, no kada dijete počne sazrijevati i postane neovisno, roditelj ga počinje doživljavati kao prijetnju. (Bettelheim, 2004).

U ovoj bajci ne saznajemo ništa o Snjeguljičinom životu prije progonstva te se ne spominje njezin odnos prema ocu. Bettelheim ističe kako suparništvo oko oca okreće majku protiv kćeri te edipovske probleme stavlja u središte konflikta. Snjeguljičina maćeha ne može zanemariti svoju ljubomoru prema djetetu pa pronalazi neki drugi razlog koji je može objasniti, kao što u priči pripisuje Snjeguljičinoj ljepoti.

Život glavne junakinje postaje ugrožen nakon što maćeha, zaslijepljena ljubomorom zbog Snjeguljičine ljepote pozove lovca. „Vodi tu malu u šumu, da je moje oči više ne vide! Ubij je ondje i donesi mi kao dokaz njezinu jetru i pluća!“ (Grimm i Grimm, 1990:6). Kraljica naređuje lovcu ne samo da ubije Snjeguljicu, već da se vrati s dokazom. „Prema primitivnom mišljenju i običajima, čovjek stječe moći onoga što pojede. Ljubomorna na Snjeguljicu, kraljica je željela usvojiti njezinu privlačnost zajedno s njenim unutarnjim organima.“ (Bettelheim, 2004:179).

U ovoj bajci majka je ta koja je izravno odbacuje, dok je otac prikazan kao slabić. Majčina ljubomora i mržnja su posljedice očeve ambivalentnosti, koje se u Snjeguljici projiciraju na zlu maćehu, koja se i dalje pojavljuje u njezinom životu. Bettelheim napominje da je u bajci djetetov život ugrožen ako ga majka iznevjeri, kao npr. u „Ivici i Marici“ kada majka zahtjeva da se otarase djece. Ipak, ako otac iz slabosti

⁶ Narcizam je samoljublje, divljenje samomu sebi i pretjerana pozornost koju netko poklanja svojoj vanjštini. (Hrvatski leksikon. Dostupno na: <http://www.hrleksikon.info/index.html>. Pristupljeno: 8.5.2017.)

zanemaruje svoje obveze, djetetov život nije toliko izravno ugrožen ali je prepušteno samom sebi te se mora snalaziti kako najbolje može bez očeve zaštite. Tako se Snjeguljica mora sama pobrinuti za sebe i svoj život bez lovčeve zaštite. (Bettelheim, 2004:179).

Lovac ne vrši svoju dužnost prema kraljici, ali ni prema Snjeguljici, ne ispunjava svoju moralnu obvezu da je učini sigurnom i bezbrižnom, već je ostavlja u šumi očekujući da će umrijeti od divljih životinja. Snjeguljica u takvom okruženju postaje iznimno nesigurna i preplašena, što rezultira njezinim zadovoljavanjem činjenicom da živi s neznancima, patuljcima koji joj nude sigurnost.

Našavši se u kući patuljaka, Snjeguljica pokazuje kako može obuzdavati oralne želje, koliko god jake bile. To potkrepljuje citat: „Kako bijaše gladna i žedna, Snjeguljica uze iz svakog tanjurića i pojede malko variva i kruha, te iz svakog vrčića gutnu malen gutljaj vina: nije htjela da sve uzme iz jednoga i da ga tako isprazni. Potom, umorna, htjede leći na koju od onih posteljica, ali ne nađe prikladne za se: ova preuska, ona prekratka; istom sedma bijaše joj kako valja, te u nju leže, izmoli molitvu i brzo u san utonu.“ (Grimm, 1990:7-8). Njezino ponašanje – suzdržavanje u jelu i odbijanje postelje koja joj nije po mjeri, pokazuju kako je donekle naučila obuzdavati porive ida i podvrgavati ih zahtjevima super ega. (Bettelheim, 2004:181).

Patuljci su ljudi koji žele pomoći te prihvate Snjeguljicu u svoj dom pod uvjetom da je savjestan rad cijena života s njima. Pri radu, dijeljenju i životu s patuljcima, Snjeguljičin ego sazrijeva. Patuljci simboliziraju jedan nezreli, predindividualni oblik postojanja koji Snjeguljica mora prevladati. Bettelheim tvrdi kako patuljci nisu muškarci u bilo kojem spolnom smislu te da njihov način života, zanimanje za materijalna dobra i isključivanje ljubavi, podsjeća na prededipovsko postojanje. Kod patuljaka nema unutarnjih konflikata, oni iz svog falusnog postojanja ne žele poći u prisne odnose te njihov život ostaje nepromjenjiv. Oni su zadovoljni nizom jednoličnih aktivnosti, pa njihov život možemo usporediti s djetetovim životom do puberteta. Patuljci, ne shvaćajući unutarnje pritiske, ne mogu suosjećati sa Snjeguljicom i njezinom nemogućnosti da se odupre kraljičinim napastovanjima. Konflikat nas čine nezadovoljnima sadašnjim načinom života i navode da tražimo druga rješenja. Bez konflikata, Snjeguljica se nikad ne bi izložila rizicima koje podrazumijeva kretanje k drugačijem i višem obliku života. U razdoblju provedenom s patuljcima, Snjeguljica živi spokojno. Od djeteta, nemoćnog da se nosi s teškoćama

svijeta, prerasta u djevojku koja je naučila raditi i u tome uživati. (Bettelheim, 2004:180).

„Mirno predadolescentsko razdoblje u kojem Snjeguljica uživa živeći s patuljcima prije nego je kraljica opet uznemiri, daje joj snage da prijeđe u adolescenciju. Tako još jednom ulazi u razdoblje nevolja – sad ne više kao dijete koje mora podnositi sve što mu majka čini, već kao osoba koja mora sudjelovati u onome što joj se događa i zato snositi odgovornost.“ (Bettelheim, 2004:182). Bettelheim smatra kako su odnosi Snjeguljice i kraljice zapravo simboli nekih teškoća do kojih može doći između majke i kćeri u djetinjstvu. Kada se u bajci jedna strana unutarnjeg sukoba projicira na roditeljski lik, u ovom slučaju lik maćehe, ona počinje predstavljati svjesno zanijekane elemente Snjeguljičinog unutarnjeg sukoba. Snjeguljica, gotovo uništena nadmetanjem s maćehom i ranim pubertetskim konfliktom, pokušava pobjeći natrag u latentno razdoblje koje je lišeno sukoba, spolnosti i adolescentskog nemira. Međutim, taj povratak ne može uspjeti te u adolescenciji Snjeguljica počinje osjećati spolne želje koje su u prethodnom razdoblju bile potisnute. Time se maćeha ponovno pojavljuje kako bi razbila Snjeguljičin unutarnji mir.

Bettelheim tvrdi kako maćeha nije htjela ubiti Snjeguljicu, već je staviti u privremeno mirovanje kako je ne bi mogla nadmašiti svojom ljepotom. Ona označava roditelja koji privremeno zadržava premoć, zaustavljajući daljnji razvoj svog djeteta. Snjeguljica dopušta prerusenoj maćehi da je triput zavede, što dokazuje kako ju je, poput većine adolescenata, sasvim lako dovesti u napast. Spremnost kojom si Snjeguljica iznova dopušta da je maćeha dovede u iskušenje, pokazuje koliko su maćehina napastovanja bliska Snjeguljičinim skrivenim željama. Maćehini pokušaji da stavi Snjeguljicu u mirovanje ili da ju ubije, simboliziraju uspone i padove adolescentskih konflikata.

U prva dva iskušenja, Snjeguljica je ugrožena i spašena povratkom svojem latentnom stanju. Naprotiv, njezin treći susret s iskušenjem ili adolescentskim mukama prekida i onemogućuje njezine pokušaje da se vrati u nezrelost. Iako su patuljci upozoravali Snjeguljicu da se čuva maćehe i da ne pušta nikoga u kuću, ona se tri puta oglašuje na njihova upozorenja. Njezinu naivnost i neiskvarenost možemo potkrijepiti citatom: „Ovu čestitu ženu mogu pustiti u kuću«, pomisli Snjeguljica, otkračuna vrata i kupi lijepi pojas.“ (Grimm, 1990:10).

Bettelheim ističe kako Snjeguljica, kao razvijena adolescentica želi biti utegnuta uzicama jer je to čini spolno privlačnom. Nakon što je maćeha čvrsto utegne, Snjeguljica pada kao mrtva. Njezino padanje u nesvijest simbolizira nadvladavanje konflikta između spolnih želja i strepnja u vezi njih. Vrativši se s posla, patuljci pronalaze Snjeguljicu u nesvijesti i skinu joj vrpce. Snjeguljica se budi te se simbolički opet privremeno povlači u latentnost.

Snjeguljica se opet daje zavesti kada joj kraljica prurušena kao starica nudi da je počešlja lijepim češljem. Snjeguljičine podsvjesne želje, da bude lijepo počešljana i spolno privlačna, još jednom nadvladavaju njezine svjesne namjere. Zbog želje za spolnom privlačnošću u ranom nezrelom adolescentskom stanju, ona opet gubi svijest, no patuljci je ponovno spase. Treći put, kraljica se pruruši u seljanku s namjerom da pokloni Snjeguljici otrovnu jabuku. Kako bi je zavarala, prereže jabuku na pola te daje otrovnu, crvenu polovicu Snjeguljici a ona uzima bijelu polovicu. Bettelheim spominje Snjeguljičinu dvojnu narav: bijela je kao snijeg i rumena kao krv. Ona ima bespolni i erotski izraz, te crveni dio jabuke simbolizira kraj njezine nevinosti. Rumenilo jabuke priziva spolne asocijacije, kao i tri kapi krvi koje simboliziraju Snjeguljičino rođenje i menstruaciju koja obilježava početak spolne zrelosti. Kada Snjeguljica pojede crveni dio jabuke, dijete u njoj umire te se više ne može vratiti u latentno bivanje. Jedenje jabuke u preranom razdoblju simbolizira preuranjeni doživljaj spolnosti koji ne vodi ničem dobrom. Snjeguljica ponovno padne kao mrtva. Patuljci joj više ne mogu pomoći jer je regresija iz adolescencije u latentno stanje prestala biti rješenje. (Bettelheim, 2004:183-184).

Snjeguljica biva sahranjena u stakleni, prozirni lijes u kojem dugo počiva. Patuljci je svakog dana posjećuju. Bettelheim naglašava Snjeguljičinu vezu sa snijegom koji simbolizira razdoblje internosti. Kad snijeg prekrije zemlju izgleda kao da sav život prestaje, kao što je izgledao Snjeguljičin život u lijesu. U razdoblju internosti, Snjeguljica se može potpuno oporaviti od preuranjenog i opasnog doživljaja spolnosti. Prema Bettelheimu, prije nego što će se oblikovati nova, zrelija osobnost i integrirati stari konflikti, potreban je značajan razvoj i vrijeme. To što je Snjeguljica dosegla tjelesnu zrelost nipošto ne znači kako je intelektualno i emocionalno spremna za zrelost koju predstavlja brak. Tek kada se to desi, čovjek je pripravan za partnera suprotnog spola i za intiman odnos. Kada princ pronađe Snjeguljicu, želi je odnijeti u lijesu. Pritom je potiče da ispljune jabuku koja joj je

zaglavljena u grlu. Oslobođanje od jabuke ili predmeta koji ju guši, simbol je oslobođanja od primitivne oralnosti i svih nezrelih fiksacija. (Bettelheim, 2004:185).

Snjeguljičino ponovo buđenje simbolizira dosezanje višeg stupnja zrelosti i poimanja. To je jedan od načina bajke da potakne želju za višim smislom života: za dubljom sviješću, većim poznavanjem sebe i većom zrelošću. Ljubomorna maćeha na Snjeguljičinoj svadbi mora obući usijane željezne cipele i plesati u njima do smrti. Usijane cipele i ples do smrti, simboliziraju spolnu ljubomoru koja na kraju uništava sebe. Neobuzdane strasti se moraju svladati ili će čovjeku donijeti propast. U Snjeguljičinom slučaju, jedino smrt ljubomorne kraljice može stvoriti sretan svijet. (Bettelheim, 2004:185).

Ova priča uvjerava slušatelja kako se ne treba bojati napuštanja svog dječjeg položaja jer će nakon prijelaznog razdoblja nevolja prijeći na višu i bolju razinu kako bi ušao u sretniji i bogatiji život. Oni koji se, poput patuljaka, zamrznu na prededipovskom stupnju razvoja, nikad neće upoznati sreću ljubavi. Svako dijete, kao i Snjeguljica, biva istjerano iz raja najranijeg djetinjstva gdje su sve želje ispunjene bez ikakvog napora. Promjena označava potrebu da se odrekemo nečega u čemu smo dosad uživali, kao što je Snjeguljica uživala u lagodnom životu do dolaska kraljice i prilagodbu na teška i bolna iskustva u odrastanju. Djetetovo učenje o dobru i zlu dijeli ličnost napola: na crveni kaos razuzdanih osjećaja (id) i bijelu čistoću savjesti (super ego). Dok Snjeguljica odrasta, koleba se između jednog i drugog. Odraslost se može dostići jedino kada se razriješe unutarnji konflikti i započne buđenje zreloga ega u kojem crno i bijelo postoje usporedno u skladnoj cjelini. (Bettelheim, 2004:186).

6.2. Interpretacija bajke „Snjeguljica“ prema Marcu Girardu

Dok u knjizi „Smisao i značenje bajki“ Bettelheim inzistira na problemu odrastanja, Marc Girard vidi dublji motiv te naglašava kako su bajke u formi jednostavnosti zapravo duboke. Girard problem sazrijevanja u bajkama najčešće pripisuje ženskim odnosima i razdobljima oštrog rivaliteta u razdoblju psihosocijalnog sazrijevanja i biranja partnera. (Girard, 2013).

U bajci „Snjeguljica“, Girard opisuje klasičan primjer takvog rivaliteta. Bijela kao snijeg, kose crne kao ebanovina i crvena kao krv, Snjeguljica predstavlja idealno ostvarenje ženstvenosti. Kako bi se tako savršena djevojčica ostvarila u svojoj ženstvenosti, ona mora postati žena uz društvo neke druge žene: majke ili u ovom slučaju maćehe, prije nego što to postane u odnosu na nekog muškarca - oca ili voljenog.

Iako Bettelheim u središte stavlja edipovske probleme, Girard ističe kako je naglasak na borbi za pažnju beznadno odsutnog oca te smatra kako je Snjeguljičin život prvenstveno problem pitanja života i smrti, a ne borbe za prvenstvo u kojoj bi krivnje bile više - manje podijeljene. „Kako vjerovati da Snjeguljica traži posebnu pažnju toga čovjeka, ako, slomljena ubilačkim nasiljem kraljice, ne razmišlja čak ni o tome da potraži njegovu zaštitu? Ona bježi, sirotica, bježi uz obećanje da se „više nikada“ neće vratiti.“ (Girard, 2013:106). U smislu nerazriješenog Edipa, pažnju bi nam trebao zaokupiti problem u kojoj je dobi maćeha počela „ne podnositi“ da je itko ljepši od nje? Za maćehu se realnost uvijek mora uskladiti s načelom užitka (opsesija ljepotom) po cijenu bilo kakva nasilja (pokušaj ubojstva). Prema Girardu, motiv bajke nije toliko majčinska – zasljepljujuća mržnja, koliko njezin katastrofalni učinak na glavnu junakinju. Postoji velika razlika između prve i druge kraljeve supruge, ono što razdvaja spolnu zrelost od prededipovskog narcizma te prva supruga dopušta kćerkici da se ostvari u punom sjaju ostvarene ženstvenosti, dok će se druga izložiti bilo kojem riziku da je spriječi da ide do kraja u svojoj sudbini žene. (Girard, 2013:107).

Kroz dijalog s ogledalom, vidljiva je maćehina nezrelost, gdje želja za degradiranjem prevladava želju za uništenjem. Tu nezrelu ženu ne zanima baš da ubije, već da ostane najljepša, a kako je ljepota Snjeguljice sve veća, neizbježno je

da ona mora nestati. Dakle, značenje ubojstva je ponajprije Snjeguljičino sprječavanje bivanja ženom. Girard prvenstveno smatra kako je Snjeguljica žrtva vlastite infantilne regresije⁷ temeljene na dubinskom motivu roditeljske inkompetencije koja je vidljiva u maćehinim kušnjama kojim ona tri puta podliježe. Bettelheim i Girard se slažu kako Snjeguljica podliježe maćehinim kušnjama zbog želje za spolnom privlačnošću. Motivi pojasa i češlja vode je prema žudnji za predmetima i posjedovanjem te stavljaju u iskušenje arhaični sloj njezine osobnosti. Girard tumači kako je sredstvo njezinog usmrćivanja - jabuka, vraća zanosima regresivne oralnosti: „Kada je vidjela seljanku kako jede, nije mogla više odoljeti.“ (Girard, 2013:108).

U društvu patuljaka Snjeguljica je sasvim suvišna jer su joj patuljci ravni u svemu što bi moglo konstituirati njezinu žensku specifičnost. Patuljci se sasvim dobro snalaze i bez nje, kuća im je čista i uredna što potkrepljuje citat: „...sve je tako majušno i čisto da je to nemoguće opisati. Stolnjak je „bijeli“, posteljina je „bijela kao snijeg“. (Girard, 2013:108). Snjeguljica, integracijom u njihovo društvo u kojem vođenje kućanstva ima pečat aseksualnosti, odbacuje moći i dužnosti svojeg spola te postaje osmi patuljak. Patuljci su potpuno aseksualni te oni ne osjećaju nikakvu spolnu privlačnost prema Snjeguljici, već je ona u njihovim očima samo dijete. Kada prvi puta vide Snjeguljicu, njihov šok je čisto estetski a ne senzualan. Oni se samo dive njezinoj izvanrednoj ljepoti bez ikakvih seksualnih primisli te je nazivaju „das Kind“ što u njemačkom jeziku predstavlja imenicu srednjeg roda. Kao i Bettelheim, Girard također oštro kritizira Walt Disneyev prikaz u kojem patuljke prikazuje kao neuredne ljude koji žude za Snjeguljičinom pažnjom. (Girard, 2013).

Girard pokazuje neslaganje s Bettelheimom oko analnog karaktera kojeg pripisuje patuljcima, te smatra kako su čuvanjem mrtvog tijela Snjeguljice, odbijanjem poklanjanja lijesa kraljeviću i odustajanjem od posla pokazali vjernost prema prijateljici. Nakon što su patuljci otkrili Snjeguljicu, obuzima ih san upravo zato jer nemaju što drugo raditi s njom; ističe Girard. Snjeguljica dva puta pada u dubok san te na kraju privremeno umire i počiva u staklenom lijesu koji je simbol mirovanja njezine ženstvenosti i seksualnosti. Patuljci je uspijevaju spasiti dva puta, no treći put

⁷ Infantilna regresija predstavlja povratak u djetinjstvo i psihičko vraćanje na raniji stupanj osjećajnog i društvenog razvoja te vraćanje libida na prethodni razvojni stadij. (Hrvatski leksikon. Dostupno na: <http://www.hrleksikon.info/index.html>. Pristupljeno: 8.5.2017.)

se njihov „anti-eros“ pokazuje najjačim, te su bespomoćni u pokušaju buđenja Snjeguljice, odnosno njezine ženstvenosti. No, i njihova pasivnost se pokazuje kao pozitivna jer su, odbijanjem zakapanja Snjeguljice, onemogućili njezino nepovratno uništenje. Njihova zadivljujuća intuicija na kraju uklanja katastrofalan učinak majčinske perverzije. (Girard, 2013).

Girard tumači kako je Snjeguljica slomljena inkompetencijom svoje majčinske figure, svedena na bespomoćnost, te da je više pogođena u svoju žensku esenciju nego u svoju egzistenciju. Nakon što je Snjeguljica dugo lebdjela između smrti i života pojavljuje se princ koji je želi odnijeti u dvorac. „U toj priči u kojoj je demisija muških figura-obilježena ponajprije posvemašnjom odsutnošću oca ostavila otvoren put ubojitoj ljubomori maćehe, upravo je žudnja jednog muškarca ono što uspijeva razbiti prokletstvo koje je posljedica roditeljske inkompetencije.“ (Girard, 2013:112). Samo princ može oteti djevojku od maćehe i integrirati je u novi svijet.

Za razliku od Bettelheima koji tvrdi kako suparništvo oko oca okreće maćehu protiv kćeri, Girard ističe kako maćeha nikad nije imala drugog partnera osim vlastite slike u ogledalu. Zbog svojeg narcizma ona nije bila sposobna zavoditi nikog drugog osim sebe te se pokazivala jedino samoj sebi u nezasiťnoj gestikulaciji s ogledalom. Opis maćehine i Snjeguljićine ljepote jako se razlikuje. „Dok se pripovjedač opisujući djetetovu ljepotu služi izravnom tvrdnjom: „Međutim, Snjeguljica je rasla i bivala sve ljepša i ljepša“, raznježenošću lovca koji je poslan da je ubije, prijateljskom suzdržanošću divljih životinja u dubokoj šumi, divljenjem patuljaka i ganutošću kraljevića, ljepoti njezine maćehe posvećuje tek raspon jedne jedine riječi: „Bila je to lijepa žena“. (Girard, 2013:113). Maćehina ljepota samo je prikrivanje njezine prave naravi te kasnije otkriva svoje pravo nečovječno lice. U „Snjeguljici“ ne znamo je li maćeha starenjem poružnjela ili ne, no u oba slućajaja naglasak nije na procesu starenja već na beskompromisnom narcizmu zbog kojeg oni koji je nadmaše ne mogu živjeti. Porastom maćehina narcizma raste i njezina nečovječnost što je u bajci prikazano maćehinom transformacijom u zlu staricu ili vješćicu. (Girard, 2013).

Na Bettelheimovu tezu da jedna od junakinja mora umrijeti jer je između njih postojao rivalitet, Girard upućuje dva prigovora. Kao prvi prigovor Girard navodi kako je pripovjedač naglasio da maćehinu muku prihvaćamo kao najmanje što joj se moglo dogoditi i najpravedniju mjeru za nekoga tko je sam sebe nazivao zlom ženom. Također, u ovoj bajci, Snjeguljica nije vršitelj maćehine smrti, već je to neki

anonimni vršilac koji predstavlja svijet u potrazi za izgubljenim skladom. Kao drugi prigovor ističe Snjeguljčinu udaju za princa i njezino razrješenje pitanja ženstvenosti i edipovskog konflikta.

Da je, kako kaže Bettelheim problem bio edipovske prirode, ona bi ga udajom za princa nadišla pa više ne bi postojao rivalitet za borbu oko očeve naklonosti te nesretna žrtva Snjeguljčine edipovske ljubomore-maćehe ne bi trebala umrijeti upravo kada je Snjeguljica napokon ispravila svoju žudnju. Girard smatra kako je maćeha morala umrijeti na dan vjenčanja, zato što se ona neprestano okomljavala na ono što je vjenčanje činilo mogućim - Snjeguljčinu ženstvenost. Pod dominacijom maćehe, Snjeguljica nije mogla doseći normalno ispunjenje ženstvenosti te da bi ona živjela, maćeha mora umrijeti. (Girard, 2013).

Girard opravdava nasilnu smrt maćehe prikazanu plesom u usijanim cipelama te tvrdi: „Ljudski poredak stvari podrazumijeva da naraštaji nasljeđuju naraštaje, a ona koja to odbija shvatiti zaslužuje ne umrijeti, to bi bilo odveć prirodno, nego biti mučena razmjerno svojoj nečovječnosti.“ (Girard, 2013:115,116).

6.3. **Analiza likova i simbola**

Likovi u bajkama igraju veliku ulogu, nositelji su radnje i pouke te se čitatelji s njima poistovjećuju i proživljavaju njihov put i bol. U svakoj bajci postoje zli likovi koji su protivnici glavnog junaka i žele ga zarobiti ili ubiti, kao i dobri likovi koji pomažu junaku. Prema psihološkom tumačenju, svi likovi u bajci predstavljaju različite osobine čovjeka, dobri likovi su snage i vrline, a zli slabosti i mane. Bettelheim tvrdi kako likovi u bajkama nisu istodobno dobri i zli kao što je to u stvarnom životu. Što je lik bolji i jednostavniji, dijete će se lakše poistovjetiti s njim, dok će loše likove odbaciti.

Snjeguljica – Snjeguljica je prikazana kao lijepa djevojka s naglaskom na pozitivne unutarnje osobine kao što su: dobrotu, naivnost i lakovjernost. Snjeguljica je kontrast liku maćehe te dok je maćeha lijepa samo izvana, kod Snjeguljice je naglašena i unutarnja i vanjska ljepota. U odnosu s drugim likovima prikazana je kao sirota izgubljena djevojčica, što možemo vidjeti u citatu: „Kad je djevojčica ostala u golemoj šumi, sama i napuštena, stijesni joj se oko srca. Zapala je u strah, plašio ju je svaki šušanj, i samo je gledala lišće na drveću, ne znajući jedna što bi.“ (Grimm, 1990:7).

Kroz bajku je prikazano Snjeguljičino odrastanje iz male djevojčice do mlade žene. Prema Girardu Snjeguljica predstavlja idealno ostvarenje ženstvenosti.

Otac – Lik oca se u ovoj bajci spominje samo jedanput: „Kralj one zemlje nakon godinu dana oženi se drugom ženom, i ta onda postane kraljicom.“ (Grimm, 1990:5). On je pasivan lik koji ni na koji način ne pokušava zaštititi Snjeguljicu od maćehe koja je osuđuje na smrt. On je u cijeloj priči odsutan i najmanje se spominje te ne nudi nikakve prijedloge i savjete koji bi pomogli Snjeguljici. Kako bi se Snjeguljica razvila u kompletnu ličnost, nedostaje joj brižna majka i otac koji će se zauzeti za nju.

Maćeha – Od početka do kraja bajke maćeha je tipičan prikaz negativnog lika u bajkama. „Kraljica fiksirana na primitivni narcizam i zaustavljena na oralnom inkorporativnom stupnju, osoba je koja ne može uspostaviti pozitivan odnos, niti se isto može s njom poistovjetiti.“ (Bettelheim, 2004:179). Kraljica je prikazana svim negativnim osobinama poput zlobe, oholosti, ljubomore i kanibalizma. Njezine se osobine često u priči prikazuju preuveličavanjem, prenesenim značenjem i biranjem glagola s negativnom konotacijom poput „izusti zločesta žena, nato ta zločesta žena opsuje“ i slično. Emocionalno je hladna i ne želi kontrolu nad djetetom već ga se želi riješiti. Zbog izražavanja edipovske ljubomore nad djetetom upropaštava sebe.

Lovac – U vrijeme nastanka ovih priča, lov je bio aristokratska povlastica te se lik lovca često poistovjećivao s uzvišenim likom poput oca. „Tko bi se drugi osim zamjenskog oca mogao prividno pokoravati maćehinoj vlasti, a ipak se radi djeteta, usudio postupiti suprotno kraljičinoj volji?“ (Bettelheim, 2004:178). Lik lovca je najčešće zaštitnički lik koji junake u bajci izbavlja iz opasnosti. Bettelheim ističe kako dijete u podsvijesti doživljava lik lovca kao simbol zaštite te zaštitničkog lika koji štiti dijete od animalnih, asocijalnih i nasilnih sklonosti. Također, Bettelheim razmatra fobije od životinja koje se javljaju kod gotovo svakog djeteta.

Patuljci – Oni su isključivo muškarci čiji je razvoj zakržljao. Marljivi su i vješti zanatlije pa im je rad bit života te ne znaju za dokolicu ni rasonodu. Čudesni su likovi koji bajci daju poseban ugođaj. Možemo ih nazvati Snjeguljičnim privremenim skrbnicima koji preuzimaju brigu za nju. Prikazani su kao uredni, dobro organizirani i radišni likovi što je vidljivo i iz opisa njihovog doma: „U kućici bijaše sve maleno, ali tako ubavo i čisto, milina ti pogledati. Na sredini stajao stol pokriven bijelim stolnjakom, na stolu sedam tanjurića i sedam vrčića, uza svaki tanjurić posložena mala žlica, viljuška i nož. Uza

zid poredano sedam posteljica, sve jedna do druge, a na njima plahte bijele bjelcaste.“ (Grimm, 1990:7). Snjeguljica preuzima brigu za kućanstvo iako to patuljcima nije nužno potrebno. Možemo protumačiti kako su je patuljci tom gestom htjeli naučiti odgovornosti i razviti njene osobine kao poželjne žene.

Ogledalo – Girard ogledalo smješta među čarobne predmete, te ga naziva „nepotkupljivim čuvarem realnosti koji uvijek govori istinu“. Za Girarda čarobni predmeti imaju ulogu naglasiti čarobnost bajki te olakšati kušnje glavnih junaka. Iako je u bajkama sve moguće, ništa nije lako, tako da ni čarobni predmeti neće poštediti junake teškog psihološkog sazrijevanja. Bettelheim smatra kako čarobno ogledalo govori kćerkinim glasom, a ne majčinim. Dok Snjeguljica misli da joj je majka najljepša na svijetu, ogledalo to i govori kraljici. No kad poodraslija djevojka počne za sebe smatrati da je ljepša od majke, ogledalo to počne i govoriti. Majka, gledajući svoj lik u ogledalu uspoređuje sebe s kćerkom. Kada joj ogledalo kaže: „Ona je tisuću puta ljepša“, ukazuje na pretjerivanje adolescenta koji nastoji povećati svoje prednosti i ušutkati unutarnji glas sumnje. (Bettelheim, 2004).

Simbol jabuke – U mnogim bajkama i mitovima jabuka simbolizira spolnost i ljubav. Naime, u mnogim se mitovima u prošlosti pojavljivao simbol jabuke. U biblijskoj priči o Adamu i Evi, čovjeka je biblijska jabuka navela da se odrekne nevinosti da bi stekao znanje i spolnost. Također, u religioznoj ikonografiji jabuka simbolizira majčine grudi na koje je čovjek prvi put bio privučen na međuodnos koji pruža zadovoljenje. Simbol jabuke pojavljuje se i u mitovima o božici Afroditi, koja je jabuku dobila kao znak da je pretpostavljena čednim božicama. Jabuka u „Snjeguljici“ simbolizira nešto što majka i kći imaju zajedničko, što zadire dublje od njihove uzajamne ljubomore – njihove zrele spolne želje, što potkrepljuje činjenica kako one dijele jabuku. (Bettelheim, 2004).

Simbol šume - Izbor šume kao mjesta radnje u Grimmovim bajkama nije slučajna jer je tadašnje njemačko društvo ovisilo o šumi. Pisci i pripovjedači bajki znali su za mističnost i tajanstvenost koju nosi kontekst šume te su likove smještali u šumu kao mjesto radnje. U bajkama je šuma često mračna, neprohodna te puna opasnosti. „U simboličnom značenju šuma predstavlja labirint psihe, neprohodan i opasan kad se izgubimo u slabosti vlastitih osjećanja i misli, ali istovremeno i jedino mjesto gdje imamo priliku pronaći put za izlazak iz labirinta do jasnoće i istine.“ (Starčević-Vukajlović, 2017).

Simbol češlja - Češalj se koristi za uređivanje i dotjerivanje kose koja je prema pričama izvor čarobne moći ili mane. Češalj predstavlja sposobnost pojedinca da uredi, očisti i osvijesti svoje misli. (Zlata, 2007). U bajci „Snjeguljica“, predstavlja spolnu kušnju da bude lijepo počešljana i spolno privlačna.

6.4. Simbolika brojeva

Jedno od glavnih obilježja bajke su i brojevi. Bajke su prepune brojeva koji, osim što izražavaju količinu, mogu biti simboli ideja ili sila te je njihova uloga u bajci velika. U našoj podsvijesti i u svijesti, brojevi označuju i ljude, obiteljske prilike i odnose. (Bettelheim, 2004:36). U bajkama se najčešće spominju brojevi tri, sedam, dvanaest, četrdeset i stotinu. (Pintarić, 1999:21). U bajci „Snjeguljica“ najčešće se ističu brojevi tri i sedam.

Broj tri - Ovaj je broj u bajkama najprisutniji te gotovo uvijek u bajci možemo vidjeti tri sina, tri dana, tri kćeri te se triput nešto događa. Već na početku bajke nalazimo broj tri, kada se kraljica ubode te joj tri kapi krvi padnu na snijeg. Broj tri možemo protumačiti kao trodijelni ritam života – rođenje, život i smrt. Također, maćeha tri puta pokušava ubiti Snjeguljicu. Broj tri je temeljni broj, izraz dovršenosti, savršenosti te duhovnog i intelektualnog reda. Može biti simbol kršćanstva, jer u kršćanskoj simbolici jedinstvo i savršenstvo tvore tri božanske osobe u jednom Bogu. (Pintarić, 1999). Simboliku kršćanstva možemo vidjeti u verziji braće Grimm, gdje se Snjeguljica moli prije spavanja što možemo potkrijepiti citatom: „...izmoli molitvu i brzo u san utonu.“ (Grimm, 1990:8).

Broj sedam - U bajci „Snjeguljica“ na broj sedam prvi put nailazimo pri spominjanju Snjeguljičinih godina kada je postala ljepša od kraljice. „Snjeguljica pak rasla i stasala, i bivala sve ljepša, iz dana u dan. Kad je navršila sedam godina, prometrnula se u ljepotu što je sjala kao vedar dan na nebu, bila je ljepša i od same kraljice, svoje maćeha.“ (Grimm, 1990:6). Kasnije u bajci pronalazimo sedam patuljaka, te sedam od svake stvari koju oni posjeduju. Broj sedam označava potpunost vremena i kružnu dovršenost. Također, broj sedam u kršćanskoj simbolici označava kako je Bog stvorio svijet u sedam dana. (Pintarić, 1999:22).

7. ZAKLJUČAK

Iako su se vremena promijenila i digitalni su mediji zaokupili dječju pažnju, bajka još uvijek zauzima veliku ulogu u njihovom životu. Bajka je nezamjenjiv izvor rasta i sazrijevanja te uvijek iznova očarava i poučava dječje umove. Ona nadahnjuje i tješi dijete, govoreći mu kako je dobrota uvijek nagrađena, a zlo kažnjeno. Djeca se s bajkom susreću u najranijoj dobi te ih ona prati kroz cijeli život. Svojom tematikom, likovima i porukama, bajka je nezaobilazno sredstvo na putu dječjeg odrastanja.

U ovom završnom radu istaknuta je važnost bajke u predškolskoj ustanovi, koliko je bajka važna za djecu predškolske dobi i zašto roditelji i odgojitelji trebaju čitati djeci bajke. Bajka upućuje dijete kako da se nosi sa životnim nedaćama, kako da otkrije svoj identitet, obogati svoju osobnost maštom te nadvlada svoju tjeskobu. Odgojitelj treba uvesti dijete u svijet bajke, objasniti mu moralne pouke i pronaći primjerene bajke u skladu s dječjim godinama. Njegova kreativnost, domišljatost i znanje igraju veliku ulogu u načinu na koji će dijete prihvatiti pojedinu bajku. Praćenjem dječjih interesa te pravilnim izborom bajke, odgojitelj može povećati njihovo zanimanje i ljubav prema bajkama.

Nadalje, u ovom je radu detaljno prikazana bajka „Snjeguljica“ i njezina psihoanalitička interpretacija s naglaskom na simboliku u bajci. Kroz interpretaciju „Snjeguljice“ prema Bettelheimu i Girardu, istaknuto je kako i u kojoj mjeri ona utječe na djetetov unutarnji rast i razvoj te u kolikoj mu mjeri pomaže u rješavanju Edipovog kompleksa, suparništva i posesivnosti koji se javlja u odnosu na roditelje. „Skriveni“ smisao bajke obraća se djetetovom nesvjesnom i pomaže mu u suočavanju sa svojim konfliktima, provalama bijesa i velikom bujicom osjećaja. Bajka svojim simbolima i značenjima pomaže djetetu da shvati kako njegov život ima smisla i kako će prevladati sve izazove i nevolje koji ga snađu. Djeca traže čaroliju, zlu vješticu, proždrljivog vuka, mnogo pustolovine i opasnosti te dobru vilu koja će ih naposljetku spasiti. Kada dijete ima sve to, može početi razvrstavati svoje proturječnosti i sve će ga manje i manje proždirati nesavladivi kaos. Kroz psihoanalizu bajke „Snjeguljica“ možemo bolje razumjeti dječji svijet mašte i otkrivati probleme koji tište dijete. Bajka nas svojim metaforičnim značenjima usmjerava k pravilnom postupanju i učenju

djeteta kako da svladava svoje brige i strahove. One su hrana za dječju dušu i pomoć koju dijete treba kad se osjeća neshvaćeno i neprihvaćeno.

8. SADRŽAJ

U ovom se radu nastojalo prikazati problematiku bajke kao književne vrste i njezinu ulogu i obradu u predškolskoj ustanovi. U prvom dijelu rada razrađuje se bajka kao književna vrsta, kako likovi iz bajke utječu na djecu i čemu ih bajka zapravo uči.

Djeca se svakodnevno susreću s bajkama u vrtiću te uz nju uče o životu, o tome kako se trebaju ponašati u određenim situacijama i o stvarima koje ne smiju raditi. Iako pojedini roditelji smatraju kako klasične bajke loše utječu na djecu te da su premalena da spoznaju zlo koje ih okružuje, djeca spoznaju bajku na jedan poseban, njima blizak način. Također, obrađena je dubina značenja bajke i potreba koju djeca imaju za čarolijom i ljepotom koja se u bajci nalazi. Djeca bajke doživljavaju snažno, poistovjećuju se s likovima, uživaju u njihovim uspjesima i bodre svoje junake u nevoljama kroz koje prolaze. Raspravlja se o bajci u književnom odgoju i obrazovanju na predškolskoj razini, o samoj interpretaciji i načinu kako je djeca doživljavaju.

Kao tema rada najviše je istaknuta bajka „Snjeguljica“ i njezina interpretacija. Prikazuje se usporedan prikaz bajke „Snjeguljica“ braće Grimm i ekranizirane verzije Walta Disneya te se raspravlja o sličnostima, različitostima i nedostacima obje verzije. Naime, ovaj rad prikazuje detaljnu interpretaciju, smisao i značenje bajke „Snjeguljica“ sa psihoanalitičkog gledišta. Cilj je bio pozabaviti se fazama djetinjstva koje nam bajka „Snjeguljica“ tako jasno pomaže razabrati, provođenje kroz razdoblja djetinjstva, predadolescencije, puberteta i konačno odrastanja. Interpretacija ove bajke temeljila se na psihoanalitičkim tumačenjima Carla Gustava Junga, Brune Bettelheima i Marca Girarda te su istaknute sličnosti i razlike u njihovim mišljenjima.

Prema Bettelheimu, bajka „Snjeguljica“ se uglavnom bavi edipovskim sukobima majke i kćeri, dok Girard problem sazrijevanja u bajkama najčešće pripisuje ženskim odnosima i razdobljima rivaliteta u razdoblju psihosocijalnog sazrijevanja i biranja partnera. Bettelheim naglašava ono što čini dobro djetinjstvo i

što je potrebno da se iz njega izraste, upućuje na štetne posljedice narcizma i pruža nam uvid u dubinu i složenost strukture ove bajke, njezinih likova i osobnosti. Girard ističe kako je bajka u svojoj formi jednostavnosti zapravo duboka, te kako prilikom njezine psihoanalize ne smijemo zaboraviti da je ona ponajprije književno djelo. Razradom ove teme utvrđeno je kako je bajka „Snjeguljica“ vrlo kvalitetan i edukativan sadržaj koji djeci pomaže da stvore svoju ličnost. Bajke posjeduju raznoliko bogatstvo i dubinu te uz dobru interpretaciju i tumačenje pomažu djeci da shvate svoje najdublje osjećaje, strahove i čežnje bez da se suoče s oštrom realnošću koja im je još nedostupna.

Ključne riječi: bajka, Snjeguljica, interpretacija, simbolika

9. SUMMARY

This paper presents the issue of the fairy tale as a literary genre and its role and interpretation in the preschool institution. The first part of the paper elaborates the fairy tale as a literary genre and describes how fairy tale characters influence on children and what fairy tales teach them.

In kindergarten children come across fairy tales every day, and thanks to them, they learn about life, how to behave in certain situations and about things that they should not do. Even though some parents think that classic fairy tales have a bad impact on children and that children are too small to comprehend the evil surrounding them, children perceive fairy tales in a particular way. Moreover, the profound meaning of fairy tales is presented and the children's need for magic and beauty that they find in fairy tales. Children experience fairy tales intensely. They identify themselves with the characters, enjoy their successes and cheer for them as they go through troubles. Also, the first part discusses fairy tales in literary education and upbringing at the pre-school level and the teachers' education in interpreting fairy tales as well as the interpretation itself and the children's experience of them.

Their "Snow White" is highlighted as the theme of the paper. In a comparative presentation of the Grimm Brothers' "Snow White" and the Walt Disney film adaptation it is discussed about the similarities, differences and the imperfections of both versions. This paper presents a detailed interpretation, significance and meaning of the fairy tale "Snow White" from a psychoanalytic point of view. The aim was to define the phases of childhood that the fairy tale "Snow White" so clearly helps to discern as well as the carrying out through childhood, pre-adolescence, puberty and finally growing up. This fairy tale relying on the psychoanalytic interpretations of Carl Gustav Jung, Bruno Bettelheim and Marc Girard, and there are pointed out similarities and differences in their opinions.

According to Bettelheim, the fairy tale "Snow White" mainly deals with Oedipus conflict of a mother and a daughter, while Girard's problem of maturity in fairy tales is most often attributed to female relationships and periods of rivalry in the period of psychosocial maturation and selection of partners. Bettelheim highlights what makes

a good childhood and what is needed to grow out of it, he refers to the harmful consequences of narcissism and gives us an insight into the depth and complexity of the structure of this fairy tale, its characters and their personality. Girard points out that a fairy tale is in its form of simplicity actually profound and that in its psychoanalysis we must not forget that it is primarily a literary work. By elaborating this theme, it is determined that the fairy tale "Snow White" is a very high quality and educational content that helps children to create their personality. Fairy tales possess a rich variety of resources and profoundness, and with good interpretation, they help children understand their deepest feelings, fears and longings without having to face the harsh reality that is still unavailable to them.

Key words: fairy tale, Snow White, interpretation, symbolism

10. LITERATURA

1. ANIĆ, V. (1994.) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
2. BETTELHEIM, B. (2004.) *Smisao i značenje bajki*. Zagreb: tisak ItG.
3. GIRARD, M. (2013.) *Bajke braće Grimm – psihoanalitičko čitanje*. Zagreb: TIM press.
4. GRIMM, J. i GRIMM, W. (1190.) *Bajke i priče*. Ljubljana: Grafički zavod Hrvatske.
5. JACOBI, J. (2006.) *Psihologija C. G. Junga – uvod u djelo*. Zagreb: Scarabeus naklada.
6. JURDANA, V., KADUM-BOŠNJAK, S. i VIČIĆ, M. (2014.) Stavovi učitelja o važnosti bajke u nastavi primarnog obrazovanja. U: Hozjan, D. (ed.). *Izobraževanje za 21. stoljeće – ustvarjalnost v vzgoji in izobraževanju*, Koper, Slovenia: Univerzitetna Založba Annales. str. 253-266.
7. KANIŽAJ, S. (2013.) *Profil junaka u hrvatskim narodnim bajkama*. Zagreb.
8. PINTARIĆ, A. (1999.) *Bajke – pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska Osijek.
9. PINTARIĆ, A. (2008.) *Umjetničke bajke – teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska.
10. ROSANDIĆ, D. (2005.) *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
11. SOLAR, M. (2001.) *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
12. SOLAR, M. (2006.) *Rječnik književnog nazivlja*. Zagreb: Golden marketing.
13. TEŽAK, D. i TEŽAK, S. (1997.) *Interpretacija bajke*. Zagreb: DiVič.
14. VISINKO, K. (2005) *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.
15. ZLATAR, M. (2007.) *Novo čitanje bajke: arhetipsko, divlje, žensko*. Zagreb: Centar za ženske studije.

INTERNETSKE STRANICE

1. BERTOŠA, M. (1997.) O bajkama. *Čemu: časopis studenata filozofije*, IV(10), 31-34. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/61685>. [Pristupljeno 19.4.2017.]
2. BOŠKOVIĆ-STULI, M. (2012.) Bajka. *Libri et liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture*, I.(2.), 279-292. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/100629> [Pristupljeno: 21.3.2017.]
3. FLYNN, S. (2005.) *Analysis of Snow White and The Seven Dwarves*. Dostupno na: <http://www.cgjungpage.org/>. [Pristupljeno: 2.5. 2017.
4. HRVATSKI LEKSIKON. Dostupno na: <http://www.hrleksikon.info/>. [Pristupljeno: 8.5.2017.]
5. STARČEVIĆ-VUKAJLOVIĆ, M. *Skriveno značenje bajki*. Dostupno na: <http://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/psihologija/skriveno-znacenje-bajki/>) [Pristupljeno 21.3.2017.]